



**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIUS**

**VAIKO TEISI APSAUGOS SKYRI VEIKLOS TR KUM ,
NUSTATYT VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS STAIGOJE
ATLIEKAM TYRIM METU, APŽVALGA**

2015-11-18 Nr. 5-68

Vaikai d l savo jauno amžiaus ir tod l nevisapusišk geb jim savarankiškai gyvendinti ir apginti savo teises ir teis tus interesus yra ypatinga visuomen s grup , kuri teis s ir teis ti interesai privalo b ti užtikrinti. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad nepilname ius vaikus gina statymas. Pagal tarptautin s bendruomen s, kuriai priklauso Lietuvos Respublika, bei nacionalines teisine nuostatas, vaikas turi teis palankias visapusiškos ir darnios raidos s lygas, sudaran ias galimybes vaikui pasirengti savarankiškai gyventi visuomen je ir b ti pilnaver iu savo šalies pilie iu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vietos savivaldos statymo 7 straipsnio 21 dalies nuostatomis, vaiko teisi apsauga yra savivaldybi valstybin (valstyb s perduotoji) funkcija. Pagrindin institucija vietos savivaldos lygmenyje, užtikrinanti vaiko teisi apsaug yra savivaldyb s administracijos vaiko teisi apsaugos skyrius.

Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje, Lietuvos Respublikos vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 4 straipsnio 1 punkte, Civilinio kodekso 3.3 straipsnio 1 dalyje tvirtinta, kad pirminis reikalavimas imantis bet koki vaik lie ian i veiksm , yra atsižvelgti vaiko interesus, t. y. priimti tok sprendim , kuris yra geriausias vaikui. Skirtingai nei vaiko teis s, kurios yra apibr žtos teis s aktuose, kiekvieno vaiko interesai gali b ti individual s, tod l kiekvienu atveju b tina vertinti konkre ias susidariusias aplinkybes. Geriausi vaiko interes s voka yra kompleksin , ir jos turinys turi b ti nustatomas kiekvienu atveju, atsižvelgiant specifines aplinkybes, kuriose vaikas yra, asmenin vaiko pad t , situacij ir poreikius ir kt.

Jungtini Taut Vaiko teisi komitetas 2013 m. geguž s 29 d. Bendrajame komentare Nr. 14 (2013) d l vaiko teis s jo geriausi interes prioritetiškumo užtikrinim (Vaiko teisi konvencijos 3 straipsnio 1 dalis) pabr žia, kad geriausi vaiko interes vertinimas yra specifinis (unikalus), ir jis tur t b ti atliekamas kiekvienu konkre iu atveju, atsižvelgiant konkre ias kiekvieno vaiko (grup s vaik , vaik visumoje) aplinkybes, susijusias su vaiku (vaikais) individualiai (pavyzdžiui, amžius, lytis, brandos lygis, patirtis, socialinis ir kult rinis kontekstas, t.t.). Galutinis sprendimas priklauso nuo objektyvi aplinkybi visumos. Sprendimas turi užtikrinti geriausius vaiko interesus, apiman ius ne tik b tinas s lygas vaiko gyvenimui, bet ir vaiko raidos galimybes ateityje.

Kai vaiko t vai (kiti teis ti vaiko atstovai) negali pasir pinti vaiko prieži ra, vaiko visapusišku vystymusi, tinkam gyvenimo s lyg vaikui sudarymu, tokia pareiga atsiranda valstyb s ir savivaldos institucijoms. Siekiant geriausiai vaiko interesus atitinkan io sprendimo, skaitant teismin proces , išskirtinas ir akcentuotinas savivaldyb s administracijos vaiko teisi apsaugos skyriaus (valstybin s vaiko teisi apsaugos institucijos) vaidmuo, tinkamas pareig atlikimas bei

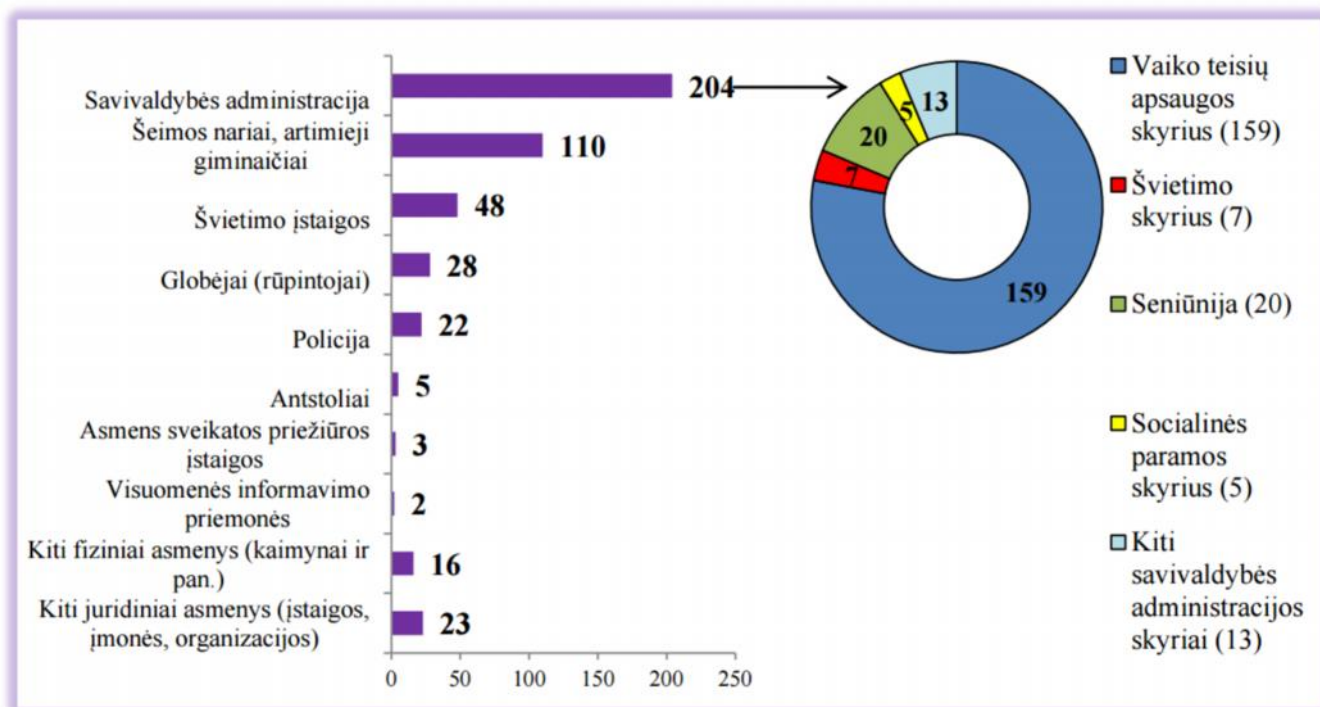
visapusiško vaiko teisi ir interes gynimo ir atstovavimo svarba. Remiantis Civilinio kodekso ir Civilinio proceso kodekso nuostatomis, atsižvelgiant Bendruosiuose vaiko teisi apsaugos skyri nuostatuose, patvirtintuose Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 17 d. nutarimu Nr. 1983 (su vėlesniais pakeitimais), tvirtintus vaiko teisi apsaugos skyriaus veiklos tikslus, uždavinius, funkcijas ir pareigas, valstybinei vaiko teisi apsaugos institucijai tenka išskirtin atsakomyb per nustatyt funkcij gyvendinim (atstovavimas vaikui, išsamios ir motyvuotos išvados pateikimas teismui ir kt.) tiesiogiai ir iš esmės prisidėti bei siekti, kad būtų priimtas sprendimas, geriausiai užtikrinantis vaiko teises ir teisėtus interesus.

Atsižvelgiant vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus veiklos tikslą gerinti vaiko teisin apsaugą, ginti vaiko teises ir jo teisėtus interesus, užtikrinti tarptautinius ir nacionalinius teisės aktuose nustatyt vaiko teisi ir jo teisėtus interesus gyvendinim, atlikti vaiko teisi užtikrinimo ir apsaugos priežiūrą bei kontrolę Lietuvoje, šia apžvalga yra apibendrinami su glaustu realiai susiklosčiusi situacij aprašymu Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje 2014 m. atlikt tyrim metu nustatyti savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyri veiklos trūkumai, siekiant jų išvengti ateityje.

VTAS VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS STAIGOJE GAUT SKUND BEI ATLIKT TYRIM STATISTIKOJE

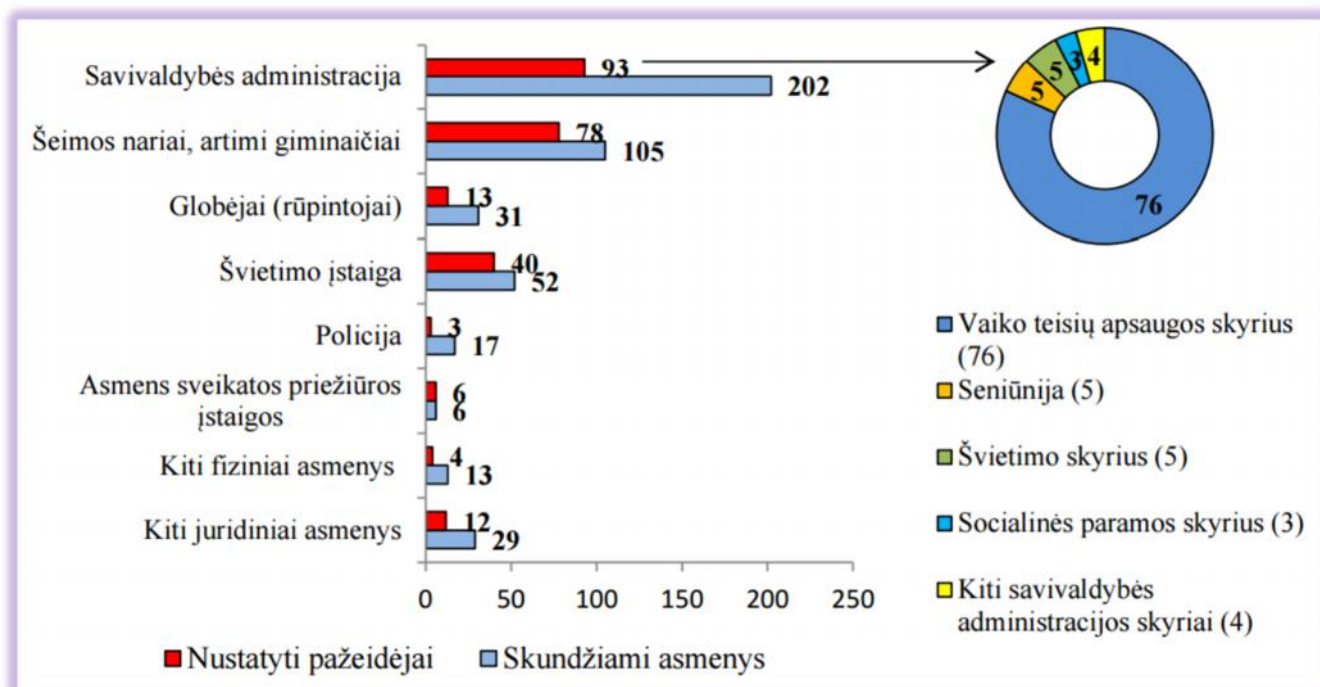
2014 m. Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje buvo gauta 292 skundai ir pradėti 57 tyrimai vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus iniciatyva, tai yra, iš viso pradėti 349 tyrimai. Šiuose tyrimuose buvo nagrinėjama, kaip ir ankstesniais ataskaitiniais metais, daugiausia savivaldybės administracijos padaliniai ir ypač vaiko teisi apsaugos skyri veikla: 204 atvejai (2013 m. – 226), iš jų – 159 susiję su savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriais (2013 m. – 161).

Asmenys, dėl kurių veiksm (neveikimo) pradėti tyrimai, 2014 m.



Atliktuose tyrimuose nustatyti vaiko teises pažeidę asmenys

Lyginant su 2013 m., 2014 m. bendras nusiskundimų dėl savivaldybių vaiko teisių apsaugos skyrių veiklos skaičius kito nežymiai (nuo 161 iki 159), o patvirtinusių atvejų skaičius sumažėjo apie 12 procentų (nuo 87 iki 76). Atitinkamai šiek tiek sumažėjo patvirtinusių nusiskundimų dalis: 2013 m. patvirtino 54 proc. nusiskundimų savivaldybės vaiko teisių apsaugos skyriumi, o 2014 m. – 48 proc.



Iš anksčiau pateikto grafiko matyti, kad 2014 m. tyrimuose vidutiniškai pasitvirtino apie 55 proc. nusiskundimų. Tad VTAS atveju (jau minėti 48 proc.) bei bendrai savivaldybės padaliniai atveju pasitvirtinusių nusiskundimų dalis (46 proc.) yra artima vidurkiui, ir yra pastebimai mažesnė nei švietimo staig (pasitvirtino 77 proc. tirtų nusiskundimų) ar šeimos narių bei artimų giminaičių (74 proc.) atveju, bet didesnė nei, pavyzdžiui, policijos atveju (18 proc.).

Paminėtina, jog nustatyti pasitvirtinusių pažeidimų statistikai būdingi ir tie atvejai, kai pareiškėjas skundžia vieną ar kelias institucijas (asmenis), pažeidusias vaiko teises, tačiau, atlikus tyrimą, buvo nustatyti kiti pažeidimai (šiuo atveju VTAS), arba nurodyti nusiskundimai ne tik pasitvirtino, bet buvo nustatyti ir papildomi pažeidimai (šiuo atveju VTAS).

VAIKO TEISI APSAUGOS KONTROLIERIAUS STAIGOJE ATLIKTUOSE TYRIMUOSE NUSTATYTI VAIKO TEISI APSAUGOS SKYRI VEIKLOS TIRKUMAI

• Dėl globos (rūpybos) nustatymo ir organizavimo

Vaikas turi teisę turėti tokias gyvenimo sąlygas, kokių reikia jo fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai (Jungtini Tautų vaiko teisių konvencijos 27 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Respublikos Konstitucija, Jungtini Tautų vaiko teisių konvencija, Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas bei Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindinis statymas tvirtina prioritetingas vaiko teises ir pareigas dorai auklėti ir prižiūrėti savo vaikus, rūpintis jų sveikata, išlaikyti juos, atsižvelgiant į fizinę ir protinę būklę, sudaryti sąlygas visapusiškai ir harmoningai vystytis, kad vaikas būtų parengtas savarankiškam gyvenimui visuomenėje. Vaikas tokią teisę turi neatsižvelgiant į tai, ar šias pareigas jį gali atlikti, ar ne. Vaikui turi būti sudarytos sąlygos, kad jo teisės būtų gyvendinamos ir tais atvejais, kai jo biologinė tvirtinama, kai tėvai turi pareigų negali atlikti arba kai tėvų valdžia apribota. Vaiko globos (rūpybos) esmė yra vaiko teisių gyvendinimas, kai šito negali arba nenori daryti jo tėvai.

Vaiko teisių apsaugos pagrindinis statymas bei Bendrųjų vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-12-17 nutarimu Nr.1983 (nauja nuostata redakcija patvirtinta 2009-12-02 nutarimu Nr. 1593), normos nustato, kad teisės normos suteiktą galią apimant vaiko teisių apsaugos skyrius privalo padėti tėvams gyvendinti teises ir pareigas savo nepilnamečiui vaikui atžvilgiu, taip pat skyrius turi taikyti poveikio priemones už vaiko teisių ir jo teisėtą interesų pažeidimus. Vaiko teisių apsaugos pagrindinis statymo 4 straipsnio 5 punkte tvirtinama viena iš bendrųjų vaiko teisių apsaugos nuostatų, jog nė vienas vaikas negali būti paliktas be minimali pragyvenimo lėšų ir globos ar rūpybos, kurios privalo laikytis tėvai, kiti teisėti vaiko atstovai, valstybės, vietos savivaldos ir visuomeninės institucijos, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys. Vaikui, likusiam be tėvų ar jų priežiūros, statymu nustatyta tvarka steigama globa (rūpyba).

Vaikui, laikinai ar visam laikui netekusiam savo šeimos aplinkos arba dėl savo interesų negalintiam toje aplinkoje būti, turi būti garantuojama teisė ypatingai valstybės teikiama apsauga ir parama. Civilinio kodekso 3.254 straipsnyje bei 3.257 straipsnyje nustatyti vaiko laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) nustatymo pagrindai. Valstybė, vadovaudamasi savo statymais, pasirūpina tokio vaiko priežiūros pakeitimu (Vaiko teisių konvencijos 20 straipsnis).

Remiantis Vaiko teisių apsaugos pagrindinis statymo 60 straipsnio, Civilinio kodekso 3.266 ir 3.267 straipsniais bei Bendrųjų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų nuostatomis, savivaldybių Vaiko teisių apsaugos skyriams tenka pagrindinis atsakomybė už vaiko teisių apsaugą bei vaiko teisių apsaugos reglamentuojančių teisės aktų gyvendinimą ir priežiūrą, vaiko globos organizavimą ir priežiūrą, vaiko teisių ir jo teisėtą interesų gynimą savivaldybės teritorijoje. VTAS nustato teisės aktų

nustatyta tvarka vaikus, kuriems reikia globos (r pybos) ir organizuoja likusi be t v globos vaik laikinosios ir nuolatin s globos (r pybos) nustatym ir pasibaigim (Nuostat 7.6 punktas).

Likusio be t v globos vaiko globa organizuojama vadovaujantis Vaiko teisi konvencija, Vaiko teisi apsaugos pagrind statymu, Civiliniu kodeksu, Vaiko globos organizavimo nuostatais (nauja redakcija patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybs 2012-06-27 nutarimu Nr. 806), Vaiko laikinosios globos (r pybos) nuostatais (nauja redakcija patvirtinta Lietuvos Respublikos socialin s apsaugos ir darbo ministro 2012-12-03 sakymu Nr. A1-548) ir kitais teis s aktais bei vaiko teisi ir teis t interes pirmenyb s principu.

Skund ir tyrim kontrolieriaus iniciatyva metu gauti duomenys rodo, kad vaiko teisi apsaugos skyriai kartais netinkamai taiko teis s akt , reglamentuojan i vaiko globos (r pybos) organizavim , nuostatas bei netinkamai vykdo teis s aktais skyriui pavest funkcij – pagal kompetencij organizuoti vaiko glob (r pyb) bei jos prieži r . Lyginant su Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigoje 2013 m. atlikt tyrim apžvalga, stebimi pasikartojimai atvej , kai vaikams globa nenustatoma, nors nepilname iai nuo kelet m nesi iki keleri met auga faktiškai glojami ir r pinami ne t v , o kit asmen , t vams neteikiant išlaikymo, nesant nustatyto teisinio vaik atstovavimo pagrindo, t vams netaikant teisin s atsakomyb s, nedirbant socialinio darbo su t vais, netaikant kitoki priemoni , d l kuri galimai vaik -t v ryši , santyki atstatymas ir vaik sugr žimas biologin šeim tapt manomas.

✓ *Vienas iš laikinosios globos nustatymo pagrind - t vai arba turimas vienintelis iš t v nesir pina, nesidomi vaiku, jo nepriži ri, netinkamai aukl ja, naudoja fizin ar psichin smurt , ir d l to kyla pavojus vaiko fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam vystymuisi ir saugumui (Civilinio kodekso 3.254 straipsnio 3 dalis). Vaikus, kuriems reikalinga globa (r pyba), nustato ir toki vaik apskait tvarko ir užtikrina valstybin vaiko teisi apsaugos institucija.*

Savivaldyb s Vaiko teisi apsaugos skyrius, gav s informacij apie vaik , kuriam reikalinga globa, privalo užtikrinti laikinosios globos jam paskyrim per tris dienas (Civilinio kodekso 3. 250 straipsnio 2 dalis, Bendr j savivaldybi vaiko teisi apsaugos tarnyb nuostat 13.4 punktas).

Socialin s apsaugos ir darbo ministro 2002-04-18 sakymu Nr. 56 (nauja redakcija nuo 2012-12-07) patvirtint Vaiko laikinosios globos (r pybos) nuostat 8 punkte nustatyta, kad darbo laiku gav s informacij apie t v ar kit vaiko atstov pagal statym smurtavim prieš vaik ar kitok piktnaudžiavim t v valdžia ir d l to kylan i reali gr sm vaiko sveikatai ar gyvybei arba t v ar kit artim j gimintai i be prieži ros palikt vaik ir d l to kylant pavoj vaiko sveikatai ir saugumui ar rast vaik , Vaiko teisi apsaugos skyrius arba skyrius kartu su policija (esant b tinybei ir siekiant užtikrinti vieš j tvark ar dalyvaujan i asmen saugum) turi nedelsdami vykti vaiko buvimo viet , vertinti aplink ir gr sm vaiko sveikatai, gyvybei, saugumui ir esant b tinybei paimti vaik iš jo buvimo vietos ir organizuoti vaiko laikin apgyvendinim nuostat nustatyta tvarka ir kt. VTAS, statym ir kit teis s akt nustatyta tvarka užtikrindamas likusio be t v globos vaiko teisi apsaug , privalo nedelsdamas pasir pinti vaiku, jo teisi ir teis t interes apsauga (Bendr j savivaldybi vaiko teisi apsaugos tarnyb nuostat 13.1 punktas).

VTAS, gav s informacij apie nepilname i situacij vaik motinai iš jus iš nam , be t v prieži ros likusius nepilname ius, jais faktiškai besir pinant kit asmen , vaikams t v neteikiam materialin išlaikym (t vyst nenustatyta), laikinosios globos nustatym organizavo tik po kelet m nesi . Nors pagal VTAS turim informacij apie motinos gyvenimo b d bei elges buvo akivaizdu, jog motina buvo nusišalinusi nuo vaik prieži ros, nesilaik susitarim , su šeimai pagal b bandan iais teikti specialistais bendraudavo tik epizodiškai, VTAS nesi m veism , kad šeima b t rašyta socialin s rizikos šeim , auginan i vaikus, apskait , kad b t nustatytas socialini paslaug poreikis, ir paslaugos b t prad tos teikti. Šeima socialin s rizikos šeim apskait rašyta tik vaikams nusta ius laikin j glob , t.y. praradus kelet m nesi , kai tikslin pagalba šeima b t buvusi organizuota.

Kitu atveju, vaikai apie dešimt metų gyveno ne su motina, kuri per tą laiką nebuvo motyvuojama auginti vaikus bei jais rūpintis. VTAS nesprendė nepilnamečių teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo klausimo, nepagrįstai dėl vaikams nustatyti globa, motinai, nesirūpinusiai vaikais, neinicavo civilinės atsakomybės taikymo, apribojant tėvų valdžią.

VTAS, keletą metų gaudamas pranešimus iš vaiko ugdymo staigos, socialiniai darbuotojai apie be priežiūros gyvenantį vaiką, jo sveikatos problemas, motinos nereagavimą vaiko problemomis, nepagrįstai dėl spręsti vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo klausimą. Nors socialiniai paslaugų centrai informavo VTAS, kad nepilnametis paliktas be suaugusiųjų priežiūros, tačiau tik vėliau būte, kuriame gyveno vaikas, radus netinkamas, antisanitarines sąlygas vaikui gyventi, vaikas apgyvendintas vaikų globos namuose.

Vėliau nepagrįstai skubta panaikinti vaiko globą ir grąžinti vaiką motinai, nevertinus visų apie šeimą žinomų aplinkybių (ne tik todėl, kad kuri buvo nustatyta laikinoji globa). Nors vaiko sveikatos (išmatavimų), motinos nepakankamo vaiko sveikatos priežiūros užtikrinimo, priežiūros, auklėjimo problemos VTAS buvo žinomos ilgą laiką, tačiau mažametis grąžintas motinai, minimas problemas neatsižvelgus, o po dviejų savaičių VTAS jau kreipėsi policijos staigą, prašydamas užtikrinti motinos ir vaiko sveikatos patikrinimą sveikatos staigose.

✓ *Vaiko laikinoji globa (rūpyba) yra laikinai be tėvų globos likusio vaiko priežiūra, auklėjimas, jo teisių ir teisėtų interesų atstovavimas bei gynimas šeimoje, šeimynoje ar institucijoje; vaiko laikinosios globos (rūpybos) tikslas - grąžinti vaiką šeimai (CK 3.253 straipsnis).*

Taip pat, kai krikštas buvo paimtas iš motinos, tėvui, kuris kartu su vaiku negyveno, atsiėmus vaiką iš krikščionam, VTAS nesidomėjo, kaip tėvas savarankiškai augina ir rūpinasi vienerių metų vaiku, ar turi pakankamus galimybes, finansines galimybes, ar gyvenimo sąlygų tėvo namuose mažamečiui tinkamas. Vėliau paaiškėjo, jog tėvas vaiko savarankiškai neaugino, vaikas nuo mažens augo tėvo brolio šeimoje, tėvai išlaikymo neteikė, vaikas apie aštuonerius metus augo nežinodamas, kas jo tikrieji tėvai, nors tėvas lankydavosi brolio šeimoje. Vaikui globa nebuvo nustatyta, tėvų valdžia neapribota. VTAS, nustatęs, kad tėvas vaiko neaugina, žinodamas, kad vaikas be teisinio pagrindo gyvena tėvo brolio šeimoje, apsiribodavo tėvo informavimu apie tėvų valdžios turinį, kad tėvai patys privalo auginti savo vaikus, apie galimą atsakomybę, tačiau jokios teisinės atsakomybės realiai tėvui netaikė, tėvo šeimos socialinės rizikos šeimai, auginančiai vaikus, apskaitė nerimą, tėvų valdžios ribojimo klausimo nesprendė.

Dėl globos nenustatymo VTAS paaiškino, jog tėvas pasidukro brolio šeimoje lankosi dažnai, tačiau vaikas nežinojo, kas jo tikrieji tėvai. Taip pat VTAS nurodė, kad vaikui teikiama psichologo konsultacija, tačiau nenurodė, dėl kokių priežasčių, atsižvelgiant į tai, jog VTAS teigimu, vaikas reagavo neskausmingai, kai jam buvo galiausiai pasakyta, kas jo tikrieji tėvai.

Motina išreikšdavo ketinimus bendrauti su vaiku, nustatyti su ja vaiko gyvenamąją vietą, tačiau tinkamą priemonių, galinčių sukurti prielaidas dukros ir motinos ryšio atkūrimui, VTAS nesiėmė. VTAS neišsamiai atsakydavo motinos kreipimuisi ir skundus. Tyrimo metu gauta duomenų apie netinkamą, agresyvų bei vaiko teises pažeidžiantį pareiškėjos (vaiko motinos) elgesį, tačiau VTAS turėjo pareigą užtikrinti teisėtų vaiko teisių ir interesų atstovavimą, tinkamą vaiko globos organizavimą.

✓ *Vaiko globa jas (rūpintojas) parenkamas atsižvelgiant į jo asmenines savybes, sveikatos būklę, sugebėjimą būti globaju (rūpintoju), jo santykius su netekusiu tėvų globos vaiku bei vaiko interesus (CK 3.268 straipsnis). CK 3.269 straipsnyje numatyti kriterijai, kuriais remiantis asmuo negali būti skiriamas vaiko globaju (rūpintoju).*

Nepilnametis kelet metų augo faktiškai prižiūrimas prosenelės, vaiko tėvai vaiku nesirūpino, nedalyvavo į auklėjimą, vaiko ir tėvų ryšiai buvo epizodiški. Vaiko tėvai nesirūpino vaiku (nesiek ir neieškojo būdų ir galimybi atstatyti (užmegzti) ir palaikyti ryšius su vaiku, tėvai ne gyvendino teisi ir nevykdė pareigų vaiko atžvilgiu), vaikas iki laikinosios globos nustatymo buvo teisinio netikrumo situacijoje - vaiko globotojo asmuo, nepaskirtas globotuoju. Tėvams nebuvo apribota tėvų valdžia, vaikas nuo tėvų nebuvo atskirtas. Kadangi vaikas buvo netekęs tėvų globos, VTAS turėjo pareigų skubiai spręsti globos vaikui nustatymo klausimą, tačiau vaikui globa buvo nustatyta tik po ketverių metų. Globotuoju buvo paskirtas asmuo, neišklausęs organizuojamų mokymų, nesilaikant Civiliniame kodekse, Vaiko globos organizavimo nuostatuose reglamentuotos vaiko globotojo atrankos, pasirengimo ir skyrimo procedūros.

✓ *VTAS nustato vaikus, kuriems reikia globos (rūpybos), ir organizuoja likusį tėvų globos vaikų laikinosios ir nuolatinės globos (rūpybos) nustatymą ir pasibaigimą; organizuoja ir koordinuoja teisės aktų nustatyta tvarka asmenis, norint tapti vaiko globotuoju (rūpintoju), pasirengimą ir parenka likusiam tėvų globos vaikui tinkamiausioms pareigoms asmenis (Bendrųjų nuostatų 7 punktą).*

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 170 straipsnio 5 dalyje numatoma, jog tėvas ar motina, gyvenantys su vaiku skyrium, turi teisę gauti informaciją apie vaiką iš visų auklėjimo, mokymo, gydymo, vaiko teisių apsaugos ir kitų staigų bei institucijų, kurios turi ryšius su juo vaiku.

VTAS apie laikinosios globos nustatymą tėvų (motinos) prašymu tėvų informavo praėjus beveik mėnesiui po laikinosios globos nustatymo juo vaikui, kai apie globos nustatymą VTAS turėtų raštu pranešti iš karto, kai tik nustatyta vaiko laikinoji globa, kad šalis, nesutinkanti su globos nustatymo faktu, galėtų pasinaudoti galimybe administracijos direktoriaus sakymu skųsti teismui dėl sakymo teisėtumo ir pagrįstumo.

Nors teisės aktai nenumato tėvų dalyvavimo parenkantį vaikui globotąjį (rūpintąjį), tėvams turi būti sudarytos sąlygos skųsti su juo vaikais susijusius priimtus sprendimus atitinkamoms institucijoms, todėl tėvams turi būti pateikta reikalinga informacija apie su juo vaikais priimtus sprendimus. Pareiškėjas skunde nurodė, jog nesutinka su VTAS sprendimu dėl globotojo parinkimo. VTAS informavo vaikų tėvų raštu apie laikinosios globos nustatymą juo vaikams, globotojo skyrimą bei gyvenamosios vietos nustatymą, tačiau nepildė laikinosios globos sakymo kopijos (kurioje nurodoma apskundimo galimybės ir tvarka), ar kitaip nepaaiškino tėvui apie administracinio akto apskundimo galimybes. Atsižvelgiant išliekančias tėvų teises ir pareigas vaikų laikinosios globos laikotarpiu, turėtų būti vadovaujamaši Viešojo administravimo statymo nuostatomis, tvirtinančiomis asmenis ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje, t. y. 8 straipsnio 4 dalies nuostatomis, kuriomis nurodoma, jog kiekvienam asmeniui, kuriam individualus administracinis aktas (individualiu administraciniu aktu laikomas vienkartinis teisės taikymo aktas, skirtas konkrečiam asmeniui ar nurodytai asmenų grupei) yra skirtas, arba kurio teisėmis ir pareigoms šis individualus administracinis aktas turi tiesioginį poveikį, ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo šio akto priėmimo raštu pranešama apie individualaus administracinio akto priėmimą, kartu pridėjant individualaus administracinio akto teisės aktą nustatyta tvarka patvirtintą kopiją, jeigu kiti statymai nenustato kitaip. Minuto statymo 8 straipsnio 2 dalyje numatoma, kad individualiame administraciniame akte turi būti aiškiai suformuluotos nustatytos arba suteikiamos teisės ir pareigos, ir nurodyta akto apskundimo tvarka.

Nors Socialinės apsaugos ir darbo ministro sakymu patvirtintame Vaiko laikinosios globos (rūpybos) nuostatų 21 punkte nurodomi asmenys bei institucijos, kuriems privalomai pateikiami sakymo egzemplioriai (vienas egzempliorius pateikiamas vaiko globotajui (rūpintojui) laikinajai globai (rūpybai) vykdyti, kitas egzempliorius saugomas savivaldybėje teisės aktų nustatyta tvarka, viena kopija pateikiama Vaiko teisių apsaugos skyriui vaiko laikinajai globai (rūpybai) prižiūrėti ir

apskaičiuoti, kita - Socialinės paramos skyriui trumpalaikiai socialinei globai organizuoti, globos (r pybos) išmokai ir (ar) globos (r pybos) išmokos tiksliniam priedui skirti ir mokėti), VTAS tokiu atveju turi vadovautis Viešojo administravimo statymo nuostatomis ir t vams, kuri vaikui nustatyta laikinoji globa, teikti dokumento kopiją, išrašą ar nuorašą.

- **D l vaiko globos (r pybos) priežiūros**

Pagal Bendrąjį nuostatą 7.1, 7.10, ir 7.26 punktus, VTAS, vykdydamas vaiko teisių apsaugos savivaldybės teritorijoje, prižiūri teisės aktų nustatyta tvarka vaiko globos (r pybos) šeimose ir socialinės globos staigose, konsultuoja fizinius bei juridinius asmenis ir pačius vaikus į teisių apsaugos, globos (r pybos) ir teisės pažeidimų prevencijos klausimus.

Tinkamas globos pareigų vykdymas gali sudaryti sąlygas bent minimaliai išsaugoti vaiko ryšius su artimaisiais. Vaiko globos turi gerbti vaiko ir jo biologinių tėvų teises bei sudaryti sąlygas jam gyvendinti. Santykiuose su vaiko tėvais globos turi pareigą ne tik susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, bet ir skatinti vaiko ir jo tėvų ryšius, sprendžiant svarbius vaiko gyvenimo klausimus aktyviai bendradarbiauti su vaiko tėvais, traukti tėvus vaiko pasiekimų aptarimui, siekti išlaikyti stiprius ir pasitikėjimą grįstus ryšius. VTAS ne tik pasirengimo vaiko globai stadijoje, bet ir esant nustatytai globai turi vertinti globos gebėjimą ne tik palaikyti, bet ir stiprinti vaiko ryšius su biologine šeima, jei tai neprieštarauja vaiko interesams.

Motyvuotas ir pagrįstas draudimas vaikui bendrauti su savo tėvais, jei jis atitinka vaiko interesus, laikytinas tinkamu globos (r pintojo) pareigų atlikimu. Laikytina, kad vaiko teisės bendrauti su savo tėvais gyvendinimas gali būti ribojamas, jeigu bendravimas kenkia paties vaiko interesams (pvz., jei vaiko tėvai elgiasi amoraliai, piktnaudžiauja alkoholiu, narkotikais ar kitomis panašiomis medžiagomis, smurtauja, kitaip daro žalą vaiko interesams ir pan.).

Lyginant su Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus staigoje 2013 m. atliktais tyrimais, nustatyta atvejais, kai vistiek išlieka formali vaiko globos (r pybos) priežiūra, skiriamas nepakankamas VTAS dėmesys vaikų aplankymui ir globos peržiūrai, duomenų apie vaikui teikiamas ugdymo bei sveikatos priežiūros paslaugas rinkimui ir analizei, taip pat vertinimui, kaip globos rėpinasi vaiko interesais. Nustatyti dažni globos piktnaudžiavimo globos teisėmis sudarant kliūtis tėvų bendravimui, santykių stiprinimui, neteikiant informacijos apie vaiką bei VTAS neveikimo atvejais.

Vaiko grąžinimo tėvams klausimas nagrinėjamas, kai išnyksta priežastys, dėl kurių buvo nustatyta vaiko laikinoji globa (r pyba), tai atitinka Vaiko globos (r pybos) plano užduotis ir sprendimus (Vaiko laikinosios globos (r pybos) nuostatą 54 punktą). Lyginant su 2014 m. apžvalga, nustatyta mažiau skuboto vaikų grąžinimo biologiniams šeimoms atvejais, kai vaikai vis dar būtų paimti iš šeimos, VTAS netinkamai vertinant laikinosios globos nustatymo priežastis, aplinkybes, vaiko gyvenimo sąlygas vaiko grąžinimo tėvams atveju, atsižvelgiant tik trumpalaikius pasikeitimus šeimose.

✓ *Pagal Vaiko globos (r pybos) organizavimo nuostatų normas, aplankant globojamą (r pinamą) vaiką surašomas buities ir gyvenimo sąlygų patikrinimo aktas ir išsiaiškinama, kaip vykdomos vaiko globos (r pintojo) pareigos; susitinkama su vaiku, pabendraujama su juo be apribojimų, išklausa vaiko nuomonę apie globos (r pybos) sąlygas ir jo santykius su globos juo (r pintoju); išklausa vaiko globos (r pintojo) nuomonę apie globos (r pybos) vykdymą; jo santykius su vaiku ir jo tėvais; kokios pagalbos reikia globos jui (r pintojui); vertinama, kaip globos rėpinasi vaiko saugumu, jo sveikata ir mokymusi, kam naudoja vaiko globos (r pybos) išmokas (ir jos tikslinį priedą, kai vaiko globos juo (r pintoju) yra šeima); vertinama informacija apie kartu su vaiko globos juo (r pintoju) gyvenančius kitus asmenis (šių asmenų santykis su globojamą (r pinamą) vaiku ir kt.); surašomas globojamo (r pinamo) vaiko aplankymo aktas; šis aktas saugomas vaiko globos (r pybos) byloje.*

VTAS specialistai, vykdo laikinosios globos priežiūrą vaikų globos institucijoje ir su vaikais bendrauja, neatkreipia dėmesio vaikų auklėjimo formoms ir būdams, taikomas drausminimo priemonės, smurtinius vaikų tarpusavio santykius, tinkamai nevertino globėjo pareigos užtikrinti fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką vaikams, taip pat priežasčių, dėl kurių buvo nutrauktas vaikų ryšys su tėvu, kyla problemos santykiuose su motina bei nesimptomiai priemonėmis, dėl to vaikai ryšiai atstatymo ir/ar palaikymo.

✓ *Jungtini Tautų vaiko teisių konvencijos 19 straipsnyje tvirtinta valstybės pareiga, siekiant apginti vaiką nuo priežiūros nebuvimo ar nerpestingo elgesio ir kt., kuriuos jis gali patirti iš tėvų, teisėtų globėjų ar kurio nors kito globėjančio asmens, imtis vis reikiamų teisinių, administracinių, socialinių ir švietimo priemonių. Vaiko globos (rėpybos) tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai tinkamai augti, vystytis ir tobulėti (CK 3.248 straipsnio 1 dalis, Vaiko teisių apsaugos pagrindų statymo 11 straipsnis).*

Vykdyta netinkama globos namų praktika spręsti vaikų, susiduriančių su elgesio sunkumais, problemas juos perkeliama kitoms, jiems svetimoms, gyvenamajai aplinkai (šeimynai). Ši priemonė, kaip viena iš pagrindinių, tikintis teigiamą vaiko elgesio pokyčių, taikyta sistemiskai – nepilnameiui, gyvenančiam globos namuose, pakeistos 4 šeimos. Vaiko gyvenamosios aplinkos pakeitimas, kartu netaikant ir ne gyvendinant kitų vaiko elgesio korekcijos priemonių bei neužtikrinant veiksmingo pagalbos vaikui teikimo proceso, negalėjo pakeisti susidariusios padėties – pakeitus šeimyną vaiko elgesys nepakisdavo, arba ši priemonė duodavo tik trumpalaikį laukiamą rezultatą.

Sprendžiant nepilnameio elgesio problemas, vaikui neteiktos būtinos psichologo konsultacijos užkertant kelią tolimesniems nepilnameio nusižengimams, diegiant ir formuojant nepilnameiui tinkamą bei socialiai priimtino elgesio gėdžius, kas sudarė sąlygas nepilnameio problemoms ilginiui didėti.

Aktyviausi veiksmai, susijusi su vaiko problemų sprendimu, mėsini institucijos, pirmiausia atsakingos už nepilnameio padėtį, t.y. VTAS ir vaikų globos namai, o nevyriausybinės organizacijos (Caritas ir profesinio rengimo centras). VTAS neužtikrino nepilnameio interesų, ypač atsižvelgiant vaiko psichologinį būklę, kuri buvo ypač sudėtinga, pasireiškianti nepilnameio noru ir grasinimu žalos.

VTAS nepakankami veiksmai ir delsimas vykdyti teisės aktais institucijai priskirtas funkcijas pasireiškė ir sprendžiant vaiko laikinosios globos vietas ir vaiko globėjo pakeitimo klausimus, kai pasitarimas dėl globėjo teisių pakeitimo, kurio metu nutarta pakeisti globėjų, buvo organizuotas profesinio rengimo centro iniciatyva.

✓ *Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 27 d. nutarimu Nr. 806 patvirtintuose Vaiko globos organizavimo nuostatuose, Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. gruodžio 3 d. sakymu Nr. A1-548 patvirtintuose Vaiko laikinosios globos (rėpybos) nuostatuose nra reglamentuotas terminas, per kurį, iškilus poreikiui, turėtų būti išspręstas globėjo pakeitimo klausimas.*

Nors kiekvienu atveju globėjo pakeitimo klausimo sprendimo operatyvumas priklauso nuo susiklosčiusios padėties, spręsdamas su vaiko teisių gyvendinimu susijusius klausimus, VTAS turi pareigą atsižvelgti geriausi vaiko interesai bei vaiko teisių ir jo teisėtų interesų prioritetiškumo principą užtikrinimo svarbą ir imtis iniciatyvos sprendimų priėmimo procese. Tirtu atveju nustatyta, kad nepilnameio psichologinė būseną ir padėtimi labiau domėjosi ugdymo staiga, kuri ir mėsini atitinkamą sprendimų priėmimo iniciatyvos, bet ne VTAS kaip svarbiausia vaiko teises užtikrinanti institucija savivaldybėje.

✓ *VTAS organizuoja vaiko globos (r pyb) ir jos priežiūrą; priežiūra teisės akto nustatyta tvarka vaiko globos (r pyb) šeimose ir socialinėse globos staigose (Bendrasis nuostatai 7 punktas). Pagal Bendruosius nuostatus VTAS delinkventinio elgesio nepilnamei atžvilgiu atlieka šias funkcijas: rengia ir gyvendina vaiko teisi ir teisėtus interesus apsaugos priemones, tarp jų ir skirtas vaiko teisi pažeidimų prevencijai gerinti, dalyvauja klausimais dėl minimalios ir vidutinės priežiūros priemonių vaikui skyrimo sprendime (teikia išvadą, išklauso vaiko nuomonę), konsultuoja vaikus jų teisi apsaugos, globos (r pybos), teisės pažeidimų prevencijos klausimais; kaupia ir analizuoja pranešimus apie smurtaujančius vaikus, inicijuoja šiems vaikams ir jų tėvams specialistų ir institucijų bėtiną pagalbą suteikimą; rengia pagal kompetenciją atitinkamoms valstybės, savivaldybės institucijoms ir staigoms pasiūlymus dėl vaiko teisi apsaugos, vaiko globos (r pybos) gerinimo; kartu su socialinėse globos staigomis organizuoja bendrus pasitarimus ir priimta suderintus sprendimus dėl vaiko teisi apsaugos ir teisės pažeidimų prevencijos gerinimo.*

Vaiko globos namai pakartotinai kreipdavosi VTAS, informuodami, kad globotiniai nepaiso globos namų taisykli, teismo sprendimu nustatytą apribojimą, nededa pastangų keisti netinkamą elgesį, o VTAS pasirinktos priemonės (pokalbiai su vaikais) nedavė apčiuopiamų rezultatų. VTAS turi pareigą laiku imtis reikiamų priemonių teisės pažeidžiančiame vaiko atžvilgiu: išsiaiškinti netinkamo elgesio priežastis, spręsti iškilusias problemas, rekomenduoti bei parinkti veiksmingas vaiko elgesio korekcijos priemones.

✓ *Socialinės globos norma aprašo, patvirtinto Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2007 m. vasario 20 d. sakymu Nr. A1-46 I priedo „Likusių bėtinų globos vaikų, socialinės rizikos vaikų, vaikų su negalia ilgalaikis (trumpalaikis) socialinės globos normos, taikomos socialinės globos namams“, 3.2 socialinės globos norma reglamentuojama, kad socialinei globai vaikui teikti sudaromas individualus socialinės globos planas (ISGP), kuriame pateikiama detali informacija apie vaiką, jo šeimą, informacija iš šeimos gydytojo apie vaiko sveikatos būklę, numatoma, kokiomis priemonėmis bus siekiama socialinės globos tikslų ir uždavinių gyvendinimo, detalizuojamos paslaugos (socialinės, sveikatos, ugdymo ir kitos), kurios vaikui bus teikiamos, rašomos žymos apie periodiškai vykdomą ISGP peržiūrą (kokie buvo pokyčiai, kas patikslinta) ir kita. Vaiko, kuriam yra nustatyta laikinoji globa, ISGP yra laikinos globos (r pybos) plano, rengiamo teisės akto nustatyta tvarka, dalis (3.2 socialinės globos norma). Vaikui teikiama paslaugų efektyvumas užtikrinamas periodiškai peržiūrėti ir patikslinti ISGP (4 socialinės globos norma). Vaikui turi būti sukuriama ir užtikrinama jo poreikius atitinkanti sveika, saugi aplinka, pagrįsta abipusiu vaiko ir socialinės globos namų darbuotojų pasitikėjimu, palaikoma vaiko iniciatyva, noras aptarti iškilusias problemas kartu su socialinės globos namų darbuotojais, kitais specialistais, nuolat užtikrinant vaiko žinojimą, kad jis bus suprastas ir neatstumtas (5 ir 6 socialinės globos normos).*

VTAS nebuvo surašomi pokalbiai su vaikais, globojamais vaikų globos institucijose, protokolai, nebuvo prašoma paaiškinimų dėl vaikų kreipimųsi, pagal kuriuos būtų galima patvirtinti skundžiamas aplinkybes. Atkreiptinas dėmesys būtinai fiksuoti vaikų apsilankymo metu pateikiamas aplinkybes raštu (paimant paaiškinimą, protokoluojant, kt.) tikslu užtikrinti tinkamą tolimesnį vaiko globos organizavimą, darbą su delinkventinio elgesio vaikais proceso vykdymu. Atliktas psichologinis tyrimas parodė, kad kai kurių globos namų globotiniai nenurodė, jog dėl patiriamų sunkumų kreiptųsi VTAS – VTAS globos (r pybos) priežiūros metu turėtų siekti užmegzti pasitikėjimą grįstą kontaktą su vaikais. Vaikui turi būti sudaromos galimybės asmeniškai bendrauti su VTAS atstovais, savivaldybės socialiniais darbuotojais ir kitais specialistais.

✓ *Vaiko laikinosios globos (r pybos) tikslas - grąžinti vaiką šeimai (CK 3.253 straipsnis). Vaiko laikinosios globos (r pybos) nuostatuose numatyta, kad VTAS, vykdydamas vaiko*

laikinosios globos (r pybos) prieži r šeimoje ir socialin s globos staigoje, organizuoja Vaiko globos (r pybos) plano perži r Vaiko globos (r pybos) plane nustatytu laiku.

Vaiko teisi apsaugos skyrius ne v liau kaip per 30 kalendorini dien nuo vaiko laikinosios globos (r pybos) skubaus nustatymo <...> sudaro Vaiko laikinosios globos (r pybos) plan (Vaiko laikinosios globos (r pybos) nuostatai). Jame nurodomi vaiko t v sipareigojimai, pareigojimai, savivaldyb s socialinio darbuotojo uždaviniai, planuojama vaiko globos (r pybos) perži ra, kt. VTAS organizuojamoje vaiko globos (r pybos) perži roje turi b ti vertinti šeimos poky iai, t v dalyvavimas išlaikant vaik , socialinis darbas su vaiko t vais.

Vaiko glob jas (r pintojas) privalo palaikyti ryšius su vaiko t vais, informuoti vaiko t vus ar artimuosius giminai ius, jeigu jie to pageidauja, apie vaiko vystym si, sveikat , mokym si ir kitais svarbiais klausimais, netrukdyti vaikui bendrauti su t vais, jei tai nekenkia vaiko interesams (CK 3.271 straipsnio 5 ir 6 dalys).

Kiekvienas laikinosios globos taikymo atvejis turi b ti suderintas su pagrindiniu tikslu - suvienyti biologinius t vus ir vaik . VTAS ned jo pastang , kad t v ryšys su vaiku, kuriam nustatyta laikinoji globa, b t atstatytas (sustiprintas), nevertino ir nesprend t v ir vaiko ryšio atstatymo problem , nesi m reikiam poveikio priemoni , neorganizavo veiksmingos pagalbos bei paslaug teikimo, neužtikrino, kad glob jas vykdyt glob jo pareigas vaiko ir t v ryšio atžvilgiu: nustatytas vaiko nuteikimas prieš motin , atsisakymas nuvežti susitikim su motina. VTAS nesi m reikiam priemoni , skaitant asmen , trukdan i (sudaran i kli tis) vaiko ir t v bendravimui ir j ryšio palaikymui, veism vertinimo vaiko teisi ir teis t interes pažeidimo aspektu. T v ir vaiko ryšio atstatymo klausimo sprendim palikus savieigai, vaik ir t v ryšiai silpn jo.

Pareišk jas skund si, kad VTAS netenkino jo prašym susisiekti su vaiko laikinuoju glob ju (pateikti glob jo kontaktus). Nesant apribotai t v valdžiai, vaiko t vai turi teis gauti informacij apie savo vaik ne tik iš valdžios institucij , bet ir tiesiogiai iš glob jo. VTAS negyn vaiko teisi ir teis t interes , nesiekdamas užtikrinti galimybi t vui susitikti su glob ju ar gauti jo kontaktus, pvz., telefono numer , tiesioginio kontakto d l vaiko palaikymui.

VTAS nevertino t vo nurodyt aplinkybi (kitoki , nei nurod glob jas) - kad glob jas sudarydavo kli tis t vui atvykti pas vaik , nesuteik informacijos apie vaiko sveikat . VTAS globojamo (r pinamo) vaiko aplankymo aktuose ar kituose dokumentuose nebuvo fiksuota VTAS vertinim , kaip glob jas palaiko vaiko ryš su t vu: ar skambina, informuoja apie sveikat , kvie ia kartu vykti pas gydytojus, svarbias vaiko šventes (krikštynas), nepateikiama informacija, kokios pagalbos reikia glob jui vaiko ir jo t v ryšiams gerinti (Globojamo (r pinamo) vaiko aplankymo akto punktas „glob jo (r pintojo) bendradarbiavimas“). Kitu nagrin tu atveju t vui neteikta informacija apie vaiko sveikat , nors vaiko globos plano perži ros sprendime buvo nurodyta t vui dom tis vaiko sveikata, ir t vas siek vykdyti (si)pareigojim .

✓ *Vaiko, kuris kur laik gyveno globojamas šeimoje ar globos institucijoje, santykiams su t vais atnaujinti b tina pasirengti, reikalingas aktyvus ir supratingas vis suinteresuot asmen bendradarbiavimas. Europos Žmogaus Teisi Teismas yra pažym j s, kad kai kurios aplinkyb s gali pateisinti bendravimo teisi suvaržym ir teis s šeimos gyvenimo gerbim apribojim ; ta iau vaiko interesai reiškia ir b tinyb leisti šeimos ryšiams pl totis iš naujo, kai tik paaišk ja, jog ribojimo priemon s nebeb tinos (žr. Schaal c. Luxembourg, Nr. 51773/99, 2003, § 47–48).*

T vas skunde nurod , jog dvejus metus bendraujant su VTAS ir teismo keliu siekia susigr žinti vaik šeim , bet susid r su dideliu glob jo ir VTAS pasipriešinimu ir trukdymu. Glob jas sukurdavo priežastis, kad t vas negal t aplankyti vaiko, neatsiliepdavo telefono skambu ius. T vas d l trukdymo bendrauti su vaiku kreip si VTAS, ta iau VTAS neištyr , ar glob jas nepiktnaudžiauja savo pad timi, nesi m priemoni pašalinti kli tis bendravimui su vaiku,

nebuvo nustatytas vaiko lankymo grafikas, nebuvo atsižvelgta į tavo prašymą vaiką pasiimti svečiuotės pas tave, pabendrauti su vaiku be globėjo spaudimo, susipažinti su tavo gyvenamąja aplinka, nebuvo atsižvelgta į vaiko interesus. Pareiškįjas skundėsi, kad lankant vaiką globėjo namuose globėjas ir kiti giminaičiai prikaišiodavo, jog pareiškįjas yra blogas tvas, kad vaiko nesugebės išlaikyti ir turi jį palikti auginti globėjui. VTAS nesimė pakankamą priemonę dėl tavo teisės bendrauti su vaiku efektyvaus užtikrinimo ir nesuteiktavo vūi pagalbos, nesiekė padėti tavi ir globėjui sudaryti konkrečius tavo bendravimo su vaiku tvarką, nevertino prieštarų aplinkybių, atsakyme tavo kreipimuisi neišdėstė VTAS pozicijos ir motyvų, kodėl tvas negali pasiimti vaiko. VTAS pranešė tavi, kad, anot globėjo, tvas gali bendrauti su vaiku kiekvieną dieną po darbo valandų, o savaitgaliais iš anksto susitarus su globėju, buvo nepakankamas mechanizmas tavi siekiant realiai gyvendinti bendravimo teises, nesuteiktavo vūi pagalbos esamoje situacijoje, nes iš esmės tvas liko tokioje pačioje situacijoje, kokia ir skundėsi.

Iš teismo sprendimo matyti, kad teismas numatė vaiko psichologinio vertinimo tikslą – nustatyti, ar vaikas jau pasiruošęs gyventi su biologiniu tėvu, ar vaikui pakako laiko psichologiškai pasiręgti naujoms gyvenimo sąlygoms. Kontrolierius pripažino pagrįstą pareiškėjo skundo motyvą, jog teismo nurodytas vaiko psichologinis vertinimas po metų tėvo valdžios laikino apribojimo nebus adekvatus, jei vaikas nebus susipažinęs su tuo aplinka, gyvenimo sąlygomis.

✓ *Vaiko laikinosios globos priežiūra reglamentuojama Vaiko globos (rėpybos) organizavimo nuostatų 35–40, 42–47 punktais. Vaiko globos (rėpybos) priežiūra apima globojamo (rėpinamo) vaiko aplankymus ir vaiko laikinosios globos (rėpybos) peržiūras (Nuostatų 35.1-35.2 punktai).*

Vaiko globos (rėpybos) nepriklausomai nuo vaiko globos (rėpybos) rėšies ir formos priežiūrai Vaiko teisių apsaugos skyrius, kurio teikimu nustatyta vaiko globa (rėpyba). Kai vaiko globos (rėpybos) vieta nustatyta ne tos savivaldybės, kurios Vaiko teisių apsaugos skyriaus teikimu nustatyta vaiko globa (rėpyba), teritorijoje vaiko aplankymus Vaiko teisių apsaugos skyriaus, kurio teikimu nustatyta vaiko globa (rėpyba), prašymu organizuoja vaiko globos (rėpybos) vietos Vaiko teisių apsaugos skyrius, tačiau vaiko globos (rėpybos) peržiūras vaiko globos (rėpybos) vietos savivaldybėje organizuoja Vaiko teisių apsaugos skyrius, kurio teikimu nustatyta vaiko globa (rėpyba).

VTAS nesikreipė kitos savivaldybės VTAS dėl vaikų aplankymų globos staigoje bei globos priežiūros per mimos, pats lankė vaikus kitoje savivaldybėje, vykdydamas jė globos priežiūrą.

✓ *Jungtini tautų vaiko teisių apsaugos konvencijoje pripažįstama vaiko, kuris išskiriamas su vienu ar abiem tėvais, teisė nuolat su jais bendrauti, išskyrus atvejus, kai tai nesuderinama su vaiko interesais. CK 3.271 straipsnio 5 dalyje nustatyta vaiko globos (rėpintojo) pareiga netrukdyti vaikui bendrauti su tėvais, jei tai nekenkia vaiko interesams. Esant tėvo kaltei, kad nevykdo pareigų savo vaikams, tėvo valdžia ribojama (CK 3.180 straipsnis). Tėvo valdžios ribojimo laikui sustabdomos tėvo asmeninės ir turinės teisės, pvz., teisė gyventi su vaiku, reikalauti grąžinti vaiką iš kitų asmenų, dalyvauti jė auklėjant, iš dalies bendrauti su vaiku ir kt. (CK 3.180 straipsnio 3 dalis). Tėvams išlieka teisė matytis su vaiku, jei tai nekenkia vaiko interesams.*

Tyrimo metu nustatyta, kad motina teismo nuosprendžiu pripažinta kalta, padariusi nusikaltimą, numatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 260 straipsnio 3 dalyje (neteisėtasis gaminimas, perdirkimas, gijimas, laikymas, gabenimas, siuntimas, pardavimas ar kitoks platinimas labai didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų), nubausta 12 mėnesių laisvės atėmimo bausme. Baudžiamojoje byloje nustatyta, kad motinos būte neteisėtai atgabenus labai didelį kiekį psichotropinės medžiagos, moteris, turėdama tikslą toliau platinti šias medžiagas, jas neteisėtai laikė savo namuose, girdėdama kitus asmenis savo būte kalbant, kad narkotikų dalis padėta vaiko portfelėje.

Pareišk jos nepilnametis s nus motinai pasak , kad kitas asmuo d jo jo kuprin miltelius. Motina kartu su nepilname iu sprend , k daryti. Iš motinos telefono numerio pranešta, kad jos nepilname io s naus atvežtas asmuo iš nusikalstamos grupuot s “stoguoja”. Policijos pareig nai bute darydami krat pa m miltelius, taip pat iš s naus kuprin s. Teismas dar išvad , jog nuteistosios r pinimasis vaikais bei j aukl jimas nebuvo pakankamas. Motinos telefoninio pokalbio turinys su s numi rod , kad motina nesl p savo darom nusikalstam veiksm nuo s naus, derino ir aptar su nepilname iu s numi nusikalstamos veikos aplinkybes.

Tyrimo metu negauta duomen apie tai, kad pareišk jos bendravimas su jos vaikais teikt teigiam pagrind j aukl jimui, vystymuisi, tinkamam r pinimuisi, rengimuisi savarankiškam gyvenimui visuomen je, kas sudaro t v valdžios turin (CK 3.155 straipsnis). Atvirkš iai, pareišk jos gyvenimo b das, bendravimas bei taka vertinta kaip priešinga vaik interesams ir darantys jiems žal .

Tyrimo metu nustatyta, kad vaik globos namai kaip laikinasis nepilname io r pintojas, po to, kai buvo priimtas teismo nuosprendis, kreip si VTAS d l nepilname io bendravimo su motina, nurodydamas, kad vos tik atvyk s globos namus nepilnametis savavališkai pasišalino iš globos nam , atliko bausm pataisos namuose už nusikaltim , kur padar , gyvendamas pas motin . Nepilnametis gavo laišk iš motinos, kuriame ji savo nepilname io s naus praš atnešti jai laisv s at mimo staig cigare i . Globos namai praš pateikti VTAS nuomon d l tolimesnio nepilname io bendravimo su motina.

VTAS Lietuvos Respublikos Prezidentui d l motinos malon s prašymo teik informacij apie moters šeim , nurodydamas, kad šeima nuo 2007 m. registruota socialin s rizikos grup s šeim , auginan i vaikus, apskaitoje d l girtavimo ir vaik neprieži ros (delinkventinio vaik elgesio). Neatsižvelgiant valstyb s ir savivaldyb s param šeimai, trys moters vaikai nuolat ir sistemingai dar nusikalstamas veikas, keldami real pavoj kit asmen gyvybei, sveikatai ir nuosavybei, daugel kart motinai teismo taikyta administracin atsakomyb (pinigin s baudos, sp jimai) už jos vaik padarytas nusikalstamas veikas. Lietuvos apeliacinis teismas išsamiai apžvelg motinos darom neigiam tak jos vaikams, nepakankam vaik aukl jim bei r pinim si jais, nepilname io vaiko traukim motinos darom nusikaltim ir kt.

Nepaisant min t aplinkybi VTAS, teikdamas atsakym vaik globos nam kreipim si d l nepilname io s naus bendravimo su motina, informavo, jog, siekiant išsaugoti šeimos nari ryšius, tikslinga leisti nepilname iui matytis su motina ir lankyti j tardymo izoliatoriuje ir pataisos namuose. Daryta išvada, jog VTAS, disponuodamas išsamia informacija apie netinkam motinos elges savo vaik atžvilgiu, motinos bendravim su nepilname iu s numi nepagr stai vertino kaip atitinkant vaiko teises ir teis tus interesus.

✓ *Pagal Išmok vaikams statymo 8 straipsnio 1 dal , vaikui, kuriam nustatyta globa (r pyba) šeimoje, šeimynoje ar vaik globos institucijoje, jo globos (r pybos) laikotarpiu skiriama nustatyto dydžio išmoka per m nes . Išmok vaikams statymo 8 straipsnio 7 dalyje nustatytas baigtinis s rašas pagrind , kuriems esant globos (r pybos) išmoka neskiriama ir nemokama: jeigu vaikas (asmuo) yra suimtas, atlieka su laisv s at mimu susijusi bausm , jam Baudžiamojo proceso kodekso nustatyta tvarka paskirtos priver iamosios stacionarinio steb jimo specializuotose psichikos sveikatos prieži ros staigose medicinos priemon s, paskelbta jo paieška, ar jis teismo pripažintas nežinia, kur esan iu, - kol neišnyksta nurodytos aplinkyb s, arba jeigu vaiko laikinoji globa (r pyba) nustatyta t v prašymu d l j laikino išvykimo iš Lietuvos Respublikos. statymo 19 straipsnyje nustatytos išmok gav j pareigos: pateikti vis teising informacij , rodan i asmens teis gauti šio statymo nustatytas išmokas, ir b tinus išmokoms gauti dokumentus; pranešti savivaldyb s administracijai apie aplinkybes, turin ias takos išmokos dydžiui ar mok jimui, per m nes nuo ši aplinkybi atsiradimo dienos; savivaldyb s administracijos darbuotojams sudaryti galimyb tikrinti j gyvenimo s lygas; išmokas panaudoti pagal j tikslin paskirt . Išmok vaikams statymo 19 straipsnio 3 punkte savivaldybi administracijoms suteikta teis neskirti išmokos, sustabdyti arba*

nutraukti jos mok jį, jeigu išmokos gav jas (jo atstovas pagal statym) nevykdo šio statymo 19 straipsnyje nustatyt pareig arba savivaldyb s vaiko teisi apsaugos institucija informuoja, kad t vams apribota t v valdžia, glob jas (r pintojas) atleistas ar nušalintas nuo glob jo (r pintojo) pareig .

Išmok vaikams skyrimo ir mok jimo nuostat (toliau - Nuostatai), patvirtint Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 2004 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. 801 (su v lesniais pakeitimais), 27.1 punkte nustatyta, kad savivaldyb s administracija, pri musi sprendim skirti išmokas vaikams, jos mok jį vykdo iki atsiranda aplinkyb s, turin ios takos išmokos dydžio pasikeitimui, išmokos mok jimo sustabdymui ar nutraukimui. Pagal Nuostat 27.8. punkt , savivaldyb s administracija turi teis pagal Išmok vaikams statymo 18 straipsn apklausti asmenis, turin ius teis gauti išmokas, tikrinti j pateiktus dokumentus, reikalauti papildomos informacijos, rodan ios teis gauti išmokas vaikui, ir neskirti ši išmok , sustabdyti arba nutraukti j mok jį, jeigu gav jas (ar gav jo atstovas pagal statym) nepateikia teisingos informacijos, rodan ios asmens teis gauti statymo nustatytas išmokas, ir nevykdo kit Išmok vaikams statymo 19 straipsnyje nustatyt pareig , t vams apribota t v valdžia, glob jas (r pintojas) atleistas ar nušalintas nuo glob jo (r pintojo) pareig . Nuostat 30 punkte tvirtinta, kad globos (r pybos) išmoka nuolatini s globos (r pybos) nustatymo ar panaikinimo, glob jo ar r pintojo paskyrimo, atleidimo ar nušalinimo nuo pareig , vaiko vaikinimo atveju skiriama arba jos mok jimas nutraukiamas nuo teismo sprendimo (nutarties) siteis jimo dienos, išskyrus atvejus, kai teismo sprendimas (nutartis) ar jo dalis d l globos (r pybos) arba vaikinimo vykdoma skubiai, arba teismas nustato konkret vykdyimo termin .

VTAS sprendimu vaiko globos (r pybos) išmokos mok jimas buvo sustabdytas. VTAS, nustat s, jog vaikai gyvena su mama, o ne su nuolatiniu glob ju, vertino tai kaip piktnaudžiavim globos pašalpa bei nusišalinimu nuo glob jo pareig . VTAS nurod , jog d l glob jo ir vaik motinos nebendradarbiavimo VTAS negali atlikti vaiko globos prieži ros, VTAS kreip si socialin s paramos skyri , kad b t sustabdytas (nutrauktas) vaiko globos išmokos mok jimas. Pagal aukš iau išd styt teisin reglamentavim , globos (r pybos) išmokos sustabdymas arba jos mok jimo nutraukimas galimas tik nušalinus ar atleidus glob j (r pintoj) nuo glob jo (r pintojo) pareig , ir šis pagrindo atsiradimas sietinas su teismo sprendimo (nutarties) siteis jimo momentu. Glob jui nusišalinus nuo pareig vykdyimo, teisme tur t b ti sprendžiamas glob jo nušalinimo klausimas.

• D l vaiko teis s moksl užtikrinimo

Vaiko geriausi interes užtikrinimas turi b ti suprantamas vis Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos straipsni ir juose tvirtint vaiko teisi visumos kontekste, ypa atsižvelgiant vaik kaip individ su savo paži romis (nuomone) ir jausmais, vaik kaip pilietini ir politini teisi bei specialij apsaugos priemoni reikalaujant subjekt . T vai (kiti teis ti glob jai, r pintojai), gyvendindami teis priimti su vaiko ugdymu(si) susijusius sprendimus, turi atsižvelgti vaiko protines bei fizines galias, sitikinimus ir gabumus, taip pat vaiko nuomon .

✓ Užtikrindami vaiko teis s moksl gyvendinim , t vai (glob jai, r pintojai) turi teis parinkti vaikui ugdymo staig , ugdymo program , form ir metodus (Lietuvos Respublikos švietimo statymo 47 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Vaikas turi teis tur ti tokias gyvenimo s lygas, koki reikia jo fizinei, protinei, dvasinei, dorovinei ir socialinei raidai (Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 27 straipsnio 1 ir 2 dalys).

Vaiko ugdymas jo gimt ja (pvz., rus) kalba gali lemti išsamesn žini sisavinim , ta iau tur t b ti vertinama ir tai, jog mokymasis valstybine (lietuvi) kalba gali sudaryti palankesnes s lygas vaikui s kmingai integruotis visuomen Lietuvoje. Gali b ti svarbios ir kitos aplinkyb s, kurios tur t b ti vertintos prieš priimant sprendim keisti vaiko ugdymo staig , t. y. vaiko ugdymo

gimta kalba (vaiko pradinis ir bendrasis ugdymas, iki jam pradėdant mokytis pagrindinėje mokykloje, vyko rusų kalba), nepilnameio riboti gebėjimai susivinti žinias dėl turimų kompleksinių sutrikimų bei galimai sudėtinga adaptacija naujoje aplinkoje dėl turimų emocinių sutrikimų. Nustatyta, jog nagrinėtu atveju globėjai (pareigotoji VTAS ir VTAS tarpininkaujanti) sprendimas perkelti vaiką mokytis kitame ugdymo staigė priimtas ne siekiant užtikrinti geresnį nepilnameio ugdymą, tačiau išspręsti vaiko elgesio problemas apgyvendinant vaiką ugdymo staigė bendrabutyje. Minėtas sprendimas, vertinus globėjų nepakankamus asmeninius gebėjimus daryti tokį nepilnameiui ir jo elgesiui, buvo priimtas kaip vienintelė galima vaiko elgesio korekcijos priemonė. Tuo tarpu kitos minėtos aplinkybės (vaiko gimtoji kalba, jo turimi kompleksiniai sutrikimai ir pan.) bei vaiko poreikiai nebuvo vertinti teisėtai vaiko interesų požiūriu, todėl daryta išvada, jog sprendimas vaiką perkelti buvo priimtas pažeidžiant vaiko teisių mokslus.

✓ *Lietuvos Respublikos švietimo statymo 3 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindinio statymo 34 straipsnio 1 dalyje tvirtinti švietimo tikslai: išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žiniomis, savarankišku, atsakingu žmogumi, ugdyti dorovinę bei socialinę atsakomybę, išlavinti gyvenimui svarbius komunikacinius gebėjimus, padėti susivinti žiniomis visuomenei būdingą informaciją kultūrai, padėti jam gyti kompetencijas, laiduoti savygas asmens brandžiai dorovinei, mokslinei kultūrai, pasauliui formuotis, sudaryti savygas asmeniui gyti demokratijos tradicijas kuriantis pilietinis ir politinis kultūros pagrindus, sudaryti galimybes išmokyti gerbti tautas, auklėtojus, mokytojus, kitus žmones ir kt. Bendrąjį vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatų 7.1 ir 7.26 punktuose tvirtinta, kad vaiko teisių apsaugos skyrius pagal kompetencijas vykdo vaiko teisių apsaugos savivaldybės teritorijoje; gina vaiko teises ir teisėtus interesus šeimoje; konsultuoja tautas <...>, kitus fizinius bei juridinius asmenis ir pačius vaikus jų teisių apsaugos, globos (rūpybos) ir teisės pažeidimų prevencijos klausimais; ginamas vaiko teises ir teisėtus interesus bendraujama su vaikais.*

Perkelus mokinį kitame ugdymo staigė, siekiant užtikrinti tinkamą vaiko teisių mokslų gyvendinimą, atsižvelgus vaiko turimas žinias, gebėjimus bei kylančias elgesio problemas, buvo skirtas papildomas dėmesys ne tik lietuvių kalbos, bet ir kitose dalyse žinioms ugdymui, teikiamos specialistų (specialiojo pedagogo, logopedo, psichologo, socialinio pedagogo) konsultacijos, tačiau teiktos ugdymo paslaugos bei švietimo pagalba neišsprendė vaiko ugdymo(si) problemų, išskyrus laikinai pagerėjus mokyklos lankomumui. Sprendimas perkelti vaiką mokytis ugdymo staigė su bendrabutyje buvo priimtas VTAS susitikimo su globėjais metu, atsižvelgus globėjų ne kartą išsakytas problemas, susijusias su nepilnameio elgesiu. Be to, vaiko apgyvendinimas ugdymo staigė bendrabutyje nesudarė prielaidų stiprinti jo ir globėjų santykius, kurie yra svarbūs užtikrinant pozityvius vaiko elgesio pokyčius, t.y. kartu su mokyklos pakeitimu nebuvo sprendžiamos problemos, susijusios su vaiko ir globėjų tarpusavio santykiais, nebuvo imtasi priemonių šioms santykiams stiprinti. VTAS taip pat nepateikė duomenų apie globos priežiūros metu VTAS siūlytas pagalbos šeimai gyvendinimą bei rezultatus.

✓ *Jungtinė Tautų vaiko teisių konvencijos 28 straipsnis, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindinio statymo 34 straipsnio 1 dalis tvirtina vaiko teisių mokslus. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 41 straipsnyje numatyta ne tik vaiko teisių mokslus, bet ir pareiga vaikams iki 16 metų mokytis, o tautoms ir kitiems vaiko globėjams imtis visų priemonių, užtikrinančių šios teisės ir pareigos vykdymą. Tiek valstybės (jos institucijos), tiek tautai (globėjai, rūpintojai), turi pareigą užtikrinti, kad būtų sudarytos realios galimybės ir savygos vaikui gyti privalomą išsilavinimą.*

Vaikas iki 16 metų negali nutraukti mokymosi pagal privalomojo švietimo programas (Švietimo statymo 29 straipsnio 9 dalis). Mokykla privalo užtikrinti bei gyvendinti priemones, užtikrinančias mokyklos lankymą, mokiniui pažangumui - aiškintis mokyklos nelankymo ir nepažangumo priežastis, suteikti mokiniui informaciją, socialinę, psichologinę ir kitą švietimo

pagalb . VTAS turi užtikrinti vaiko teisi ir teis t interes gyvendinim bei apsaug min toje srityje.

VTAS nesi m reali veiksm išsiaiškinti mokyklos nelankan io vaiko buvimo viet ir mokyklos nelankymo priežastis. Nustatytas formalus kitos savivaldyb s VTAS prašymo (informacija apie mokyklos nelankant vaik , pašymas apsilankyti vaiko motinos nurodytoje gyvenamojoje vietoje ir išsiaiškinti nesimokymo priežastis) nagrin jimas ir vykdymas, nepakankamas VTAS bendradarbiavimas su mokykla, kitos savivaldyb s VTAS bei kitais socialiniais partneriais. VTAS apsilankius nurodytu adresu ir išsiaiškinus, jog vaikas niekada ten negyveno, ir vaiko niekas nepaž sta, VTAS nesiek išsiaiškinti motinos gyvenamosios vietos. Nagrin jant min t kitos savivaldyb s VTAS prašym , nebendradarbiauta su mokykla, nesiimta kit priemoni , siekiant išsiaiškinti šeimos gyvenam j viet , vaiko nesimokymo priežastis, galimus kitus vaiko teisi pažeidimus. Gav s mokyklos informacij apie vaiko išbraukim iš mokini s raš d l gyvenamosios vietos pakeitimo, VTAS gautos informacijos neperdav kitos savivaldyb s VTAS, nesiaiškino, kur išvyko vaikas (v liau paaišk jo, kad vaikas jau ilg laik gyveno užsienio valstyb je).

VTAS nepateik jokios informacijos apie globos vaikui nustatymo ir vaiko apgyvendinimo internatin je mokykloje priežastis bei dokument apie vaiko šeim , kuriuos VTAS tur jo rinkti pagal vaiko globos nustatymo metu galiojusios Moksleivi pri mimo bendrojo lavinimo internatinės mokyklas tvarkos nuostatas, ši informacija VTAS nebuvo kaupiama.

• **D l nepakankamo bendradarbiavimo**

Vienas vaiko teisi apsaugos skyriaus uždaviniai , numatyt Bendruosiuose vaiko teisi apsaugos skyri nuostatuose, yra bendradarbiauti su valstyb s, savivaldyb s institucijomis ir staigomis, nevyriausybin mis organizacijomis ir bendruomen mis vaiko teisi ir teis t interes apsaugos klausimais.

Nustatyta atvej , kai VTAS neišnaudoja teis s aktais suteikt galimybi , neskiria reikiamo d mesio aktyviam ir b tinam bendradarbiavimui. Nustatyta neišsamaus informacijos teikimo kitoms kompetentingoms vaiko teisi apsaugos srityje institucijoms atvej .

Lyginant su 2013 m. atlikt tyrim apžvalga, išlieka gana reikšminga VTAS nepakankamo bendradarbiavimo su kitomis institucijomis ir staigomis, veikian iomis vaiko teisi ir teis t interes užtikrinimo srityje (teis saugos institucijomis, ugdymo staigomis, socialini paslaug centrais ar seni nijomis, Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba, kit savivaldybi vaiko teisi apsaugos skyriais ir kt.), problema, kai priimami sprendimai, tiesiogiai turintys tak vaiko pad iai, nesurinkus visapusiškos informacijos apie vaik , netiksliai vertinus tikr j vaiko pad t , vengiant sipareigojim , jei veikia keletas institucij ir kt.

✓ *Vaiko gerov s valstyb s politikos strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausyb s 2005-02-17 nutarimu Nr. 184, vienas iš vaiko gerov s valstyb s politikos prioritet yra koordinavimo ir bendradarbiavimo tarp valstyb s ir savivaldybi institucij , staig , nevyriausybin i organizacij ir visuomen s skatinimas (3.2. punktas), pagrindinis strategijos gyvendinimo principas – vis suinteresuot institucij ir visuomen s grupi dalyvavimo ir bendradarbiavimo principas (4.6. punktas), reiškiantis, jog valstyb s ir savivaldybi institucijos, staigos, nevyriausybin s organizacijos ir visuomen privalo bendradarbiauti tarpusavyje formuodamos vaiko gerov s politik ir gyvendindamos jos nuostatas, bendruomen s, savivaldos ir nacionaliniu lygmenimis keistis informacija vaiko gerov s užtikrinimo srityje.*

Vaiko teisi apsaugos tinkamas gyvendinimas konkre ioje savivaldyb je priklauso nuo komandinio vairi institucij (susijusi ir nesusijusi pavaldumo santykiais) darbo, kuriame pagrindinis vaidmuo tenka vaiko teisi apsaugos skyriui.

Vaiko teisi apsaugos skyrius bendradarbiauja su savivaldybės administracijos socialinės paramos skyriumi, seniūnijomis, socialinės paramos centrais ir derina su jais veiksmus ir sprendimus organizuojant pagalbą ir paramą vaikui ir socialinės rizikos šeimoms, teikiant metodinę paramą socialiniams darbuotojams (Bendrasis nuostatas 7.37 punktą).

Nagrįstu atveju informaciją apie socialinės rizikos šeimų VTAS teikė seniūnija. Būties tyrimo aktuose, ataskaitose apie socialinės rizikos šeimas daugelį metų iš eilės buvo nurodoma ta pati problema – motinos negebėjimas pasirūpinti vaikais, vaikų gyvenimas skyriumi nuo motinos, po kelerių metų atsirado nepilnamečio vaiko elgesio problema, tačiau VTAS nesprendė klausimo dėl pagalbos ir kitų poveikio priemonių šeimai keitimo bei nustatymo: motinos motyvavimo ar prevencinių priemonių taikymo, nesidomėjo, kokia pagalba reikalinga vaikams, ar ji užtikrinama ir pakankama. VTAS nederino socialinių darbuotojų veiksmų šiems nepavykstant parinkti ir teikti tinkamas socialines paslaugas socialinės rizikos šeimai, neieškojo tinkamų sprendimų organizuojant pagalbą ir paramą vaikams ir socialinės rizikos šeimai, nevertino teikiamų socialinių paslaugų šeimos nariams efektyvumo. Socialiniams darbuotojams nebuvo teikta metodinė parama motyvuoti motiną auginti vaikus, jais rūpintis, atkurti emocinius ryšius. VTAS taip pat nebendradarbiavo su vaiko ugdymo staiga (duomenys apie vaiko elgesio, mokyklos lankomumo problemas VTAS buvo pateikti seniūnijos) bei su kitomis institucijomis, siekiant padėti vaikui, keičiant jo elgesį bei motyvaciją. VTAS nurodė, jog šeimos byloje nėra dokumentų apie bendradarbiavimą su ugdymo institucijomis, VTAS su pačiu vaiku nebendravo, problemos buvo sprendžiamos su motina ir socialiniu darbuotoju, kas nebuvo veiksminga.

Kitu atveju informaciją apie socialinės rizikos šeimų VTAS teikė socialinė paslaugų centras ir vaiko ugdymo staiga. Tyrimo metu gautais duomenimis, keletą metų vis buvo nustatoma ir nurodoma ta pati problema – motinos girtavimas, nepakankamas rūpinimasis vaiko priežiūra ir auklėjimu, nebendradarbiavimas su specialistais. Vaiko ugdymo staiga VTAS teikė informaciją apie vaiko mokyklos nelankymą, asmens higienos gedimus, tačiau VTAS nesprendė klausimo dėl veiksmingesnės pagalbos šeimai skyrimo, motinos motyvavimo, prevencinių priemonių taikymo ir kt.

✓ *Kai šeima pakeičia gyvenamąją vietą ir išvyksta nuolat gyventi kitą savivaldybę, skyrius informuoja savivaldybę, kuri šeima išvyksta nuolat gyventi, vaiko teisi apsaugos skyrius (Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitos savivaldybės vaiko teisi apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašo 14.3 punktą).*

Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005-10-20 nutarimu Nr. 1114 (nauja redakcija nuo 2012-11-09) patvirtintą Valstybės vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Tarnyba) nuostatų 8 punktą, Tarnyba pagal kompetenciją koordinuoja savivaldybių administracijų vaiko teisi apsaugos skyrių, biurų, tarnybų (toliau – savivaldybių vaiko teisi apsaugos skyriai) veiklą; teikia savivaldybių vaiko teisi apsaugos skyriams metodinę pagalbą gyvendinant vaiko teisi apsaugos priemones; savivaldybių administracijų prašymu teikia rekomendacijas dėl vaiko teisi apsaugos priemonių gyvendinimo ir kt.

Vaikai, kurių šeima keletą metų buvo traukta savivaldybės socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitai, gyveno atskirai nuo motinos kitoje savivaldybėje, tačiau VTAS ne tik neinformavo kitos savivaldybės VTAS apie jo teritorijoje gyvenančius socialinės rizikos šeimas priklausančius vaikus ir būtinai jiems teikti socialines paslaugas, bet ir teikė klaidingus duomenis kitos savivaldybės VTAS, raštu nurodydamas, jog socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaitai šeima nebuvo traukta.

Kitu atveju, iškilus problemoms dėl vaiko mokyklos nelankymo, motinos nereagavimo vaiko sveikatos problemais, nebendradarbiavimui su vaiko teisi apsaugos specialistais, socialines paslaugas teikianiais specialistais, kilus neaiškumams, kaip užtikrinti mažamečio teisi apsaugą, VTAS nesikreipia Valstybės vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybomis kaip institucijomis, teikiančiomis konsultacijas/rekomendacijas dėl vaiko teisi apsaugos priemonių gyvendinimo, institucijomis bendradarbiavimo ir jų funkcijomis.

Kitu atveju VTAS, žinodamas apie jo savivaldybės jebe statyminio atstovo gyvenančius vaikus, nesimėgus pakankamomis priemonėmis dėl nepilnamečio tinkamo teisi ir teisėtų interesų užtikrinimo, t.y., sužinojęs apie pasenelės seserį gyvenančius vaikus, pateikė informaciją kitos savivaldybės VTAS, tačiau, negavęs atsakymo, daugiau jokių veiksmų nesimėgė. Tyrimo metu negauta duomenų, kad, iškilus problemoms, neaiškumams, nebendradarbiavimui iš kitos savivaldybės VTAS (dėl savivaldybės jebe statyminių atstovų gyvenančių vaikų) VTAS, siekdamas tinkamo nepilnamečio teisi ir teisėtų interesų užtikrinimo, būtų kreipęsis Tarnybomis konsultacijomis/rekomendacijomis ar panašiai.

✓ *Vaiko teisi apsaugos pagrindinis statymo 61 straipsnio nuostatos reglamentuoja vietos savivaldos institucijomis, teikiančiomis paslaugas vaiko teisi apsaugos srityje, su ryšiu ir bendradarbiavimu su visuomeninėmis organizacijomis, atsižvelgiant į tai, jog tik savivaldybės pastangomis ir lėšomis gali nepakakti, siekiant visapusiškos vaiko gerovės.*

Jungtini Tautų vaiko teisi konvencijos 3 straipsnyje tvirtintas vienas iš pagrindinių vaiko teisi apsaugos principas – reikalavimas visų pirma atsižvelgti geriausias vaiko interesus, reiškiantis prievolę valstybei, viešiesiems bei privatiems asmenims, imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksmų, vertinti šiuos veiksmus taip, kaip vaikui, suteikti vaiko interesams pirmenybę bei sukurti palankią aplinką. Prioritetinis vaikų teisi ir interesų apsaugos ir gynimo principas taip pat tvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 39 straipsnio 1 dalyje, Jungtini Tautų vaiko teisi konvencijos 3 straipsnio 1 dalyje, 27 straipsnio 1 dalyje, Civilinio kodekso 3.3 straipsnio 1 dalyje ir Lietuvos Respublikos vaiko teisi apsaugos pagrindinis statymo 4 straipsnio 1 punkto ir 11 straipsnio nuostatose.

Sprendžiant vaiko atvejį tarp nevyriausybinės organizacijos ir VTAS kilo konfliktas, kuris trukdė šių institucijų bendradarbiavimui, stabdė operatyvius sprendimus, sudarė išslygas nedelsiant spręsti susidariusiui vaikui nepalanki padėtis bei imtis veiksmų, kurie leistų geriausiai užtikrinti vaiko interesus, priimti sprendimus. Sprendžiant visus su vaiko teisi gyvendinimu susijusius klausimus, turėjo būti vadovaujama geriausi vaiko interesų užtikrinimo principu, būtų aktyviai bendradarbiauti su suinteresuotomis institucijomis bei nevyriausybinėmis organizacijomis, siekiant priimti sprendimus, kurie leistų neatidėliotinai ir visapusiškai užtikrinti vaiko gerovę.

Šeimos krizės laikotarpiu (vaiko nepriežiūra) buvo sudaryta komanda (socialinis darbuotojas, dirbantis su socialiniais rizikos šeimomis, krizių centro socialinis darbuotojas, vaiko teisi apsaugos skyriaus specialistai, ugdymo staigos socialinis pedagogas, apylinkės inspektorius), tačiau nevyko bendras veiksmingas komandos darbas ir bendradarbiavimas (išskyrus tarpinstitucinį susirašymą), nes nebuvo derinami ir koordinuojami kompetentingų specialistų veiksmai, nesudarytas priemonių planas, skirtas apsaugoti vaiką nuo jo teisi ir teisėtų interesų pažeidimo.

Laiku taikius tinkamas ir situacijai šeimoje bei vaiko teisi padėtį atitinkančias priemones, galėtų būti užkirstas kelias vaiko teisi pažeidimams bei pašalintos juos sukėlusios priežastys. Nagrinėjant atvejį turėjo būti vertinamas socialinių paslaugų tinkamumas, kokybė, veiksmingumas ir poveikis šeimai, ypač atsižvelgiant į tai, kad socialinis darbuotojas dėl motinos vengimo bendradarbiauti iš esmės neturėjo galimybių numatyti socialinių paslaugų teikti, šeimoje nebuvo teigiamų pokyčių, nespręsta dėl socialinių paslaugų pokyčių (situacijai atitinkančių paslaugų,

priemoni skyrimo ir/ar teikimo). Teiktos socialinės paslaugos nebuvo individualizuotos (netinkamai vertintą socialinių paslaugų šeimai poreikis ir šeimos poreiki neatitinkanti socialinių paslaugų teikimas), todėl paslaugos ir socialinis darbas nedavė laukiamą rezultatą, kas nesudarė galimybi užtikrinti vaiko teisi ir teisėtus interesus apsaugą. Socialinio darbo rezultatai ir efektyvumas priklauso ne nuo apsilankymų dažnumo, periodiškumo, o nuo tinkamų ir reikiamų šeimai (pagal konkrečias problemas) paslaugų ir darbo metodų, motyvuojant paslaugų gavėjus, parinkimo, t.y. tinkamo paslaugų poreikio vertinimo ir socialinių paslaugų skyrimo.

Mokykla siekė spręsti vaiko problemas, nuolat informavo VTAS apie vaiko nepriežiūrą, sveikatos problemas, motinos nebendradarbiavimą su specialistais, ieškojo ryšių su vaiko tėvais, kreipėsi į VTAS, kad būtų sprendžiamos vaiko problemos. Vaikui taikyta minimalios priežiūros priemonė, tačiau tyrimo metu nustatyta, kad vaiko problemoms kilti mokykloje su lygias sudarė netinkamas tėvų valdžios gyvendinimas vaiko atžvilgiu, t.y. vaiko nepriežiūra, vaiko asmens higienos gėdži neturėjimas, vaiko sveikatos problemos (išmat nelaikymas), kurios buvo nesprendžiamos. Minėtoms problemoms su lygojo vaiko nenorėjimą lankytis mokyklą, pamokų praleidimą jame, neigiamus elgesio pokyčius.

✓ *VTAS turi teisę gauti visą informaciją iš socialinių globos institucijų apie vaiko globą (rėmimą), ugdymą, paslaugas ir visą kitą su vaiko teisių apsauga susijusią informaciją (Bendrasis nuostatas 8.12, 8.14 punktai). Informacija apie priemones bei jų veiksmingumą VTAS reikalinga ir vykdančioms vaiko globos priežiūrai.*

Esant kriziniams situacijoms šeimoje, svarbus psichologinės pagalbos teikimas šeimos nariams. Iškilus sunkumams, vaikas ir globėjai buvo pareigoti lankytis psichologo konsultacijas socialinių paslaugų centre, tačiau VTAS neprašė reikiamos informacijos apie teiktą pagalbą, rekomendacijas, ypač atsižvelgiant tai, kad ši paslaugų teikimas buvo nutrauktas, nes vaikas po dviejų savaičių buvo apgyvendintas globos namuose. Sprendžiant klausimą dėl intensyvios krizių veikimo pagalbos paslaugų nutraukimo/vaiko grąžinimo, VTAS nesikreipė dėl informacijos (išvadų, rekomendacijų, siūlymų) globos namams, kurie teikė intensyvios krizių veikimo pagalbos paslaugas vaikui. Globos namai, keletą mėnesių teikė paslaugas vaikui, nebuvo traukti klausimą dėl tolimesnių paslaugų būtinumo svarstymų.

✓ *VTAS, vykdydamas jam pavestus uždavinius, bendradarbiauja su <...> policija <...> (Bendrasis vaiko teisių apsaugos skyrių nuostatas 7.39 punktą). Vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinių apsaugos ir darbo ministro 2011-03-18 sakymu Nr. A1-138 patvirtintomis Vaiko teisių apsaugos skyrių ir teritorinių prokuratūrų bendradarbiavimo ginančių vaiko teisių rekomendacijomis, prokurorui ar policijai pateikus prašymą dėl informacijos suteikimo, vaiko teisių apsaugos skyrius <...> pateikia prašymą pateikusiai institucijai turėti ir naujai patikrinti informaciją bei kitas žinomas aplinkybes, kurios, vaiko teisių apsaugos skyriaus nuomone, gali būti svarbios ikiteisminiam tyrimui.*

Kriminalinės policijos skyrius raštu prašė VTAS atsiųsti visą turimą informaciją apie nepilnamečio šeimą, nepilnamečio vaiko socialinį brandumą ir gyvenimo sąlygas šeimoje, tačiau VTAS, teikdamas informaciją apie vaiko gyvenimo sąlygas, socialinių paslaugų poreikio vertinimą, apie šeimą nepateikė visapusiškos informacijos - neinformavo apie visus iš tėvų VTAS gautus skundus, pokalbio su nepilnamečiu turinį (nepateikė protokolo kopijas). Išsamios, visapusiškos informacijos pateikimas kompetentingoms institucijoms yra būtinas tinkamam sprendimui dėl vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo priemonė.

✓ *Valstybės vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2012-05-10 sakymu patvirtintas Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisi pažeidimais, tvarkos aprašas, kuriuo numatyti VTAS veiksmai, suteikiant informacij Tarnybai apie ypating atvej vaiko šeimoje, t.y., VTAS apie ypating atvej nedelsiant informuoja Tarnyb telefonu, per 3 darbo dienas raštu pateikia informacij (užpildant aprašo pried). Vadovaujantis Aprašu, Tarnyba vertina VTAS teikt informacij d l priimt sprendim d l ypatingo atvejo, koki priemoni buvo ar ateityje ketinama imtis d l vaiko gerov s užtikrinimo (darbo su šeima planas, vaiko globos planas, kiti specialist priimti sprendimai, kiek laiko planuojama teikti konkre i pagalb ir kt.), gali rekomenduoti taikyti konkre ias priemones arba organizuoti tarpinstitucin pasitarim ir kt.*

VTAS apie ypating atvej Tarnyb informavo tik gav s vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus paklausim , tarp kit klausim prašant pateikti informacij , ar buvo apie ypating atvej informuota Tarnyba.

✓ *Pagal Valstybės vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1325, Tarnyba teis s akt nustatyta tvarka sprendžia vaiko Lietuvos Respublikos pilie io, likusio be t v globos kitoje valstyb je, kurdinimo ir (ar) jo t v pareig gyvendinimo kitoje valstyb je ar vaiko užsienio valstyb s pilie io, likusio be t v globos Lietuvoje, kurdinimo ir (ar) jo t v pareig gyvendinimo Lietuvoje klausimus (8.1.5 punktas) bei bendradarbiauja su valstyb s ir savivaldybi institucijomis bei staigomis, nevyriausybin mis organizacijomis ir užsienio valstybi centrin s valdžios arba j akredituotomis institucijomis d l vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo (8.2.1. punktas). Tarnyba, siekdama jai nustatyt veiklos tiksl ir atlikdama jos kompetencijai priskirtas funkcijas, turi teis gauti iš valstyb s ir savivaldybi institucij bei staig , nevyriausybini organizacij ir priiman i j užsienio valstybi centrin s valdžios arba j akredituot institucij informacij jos kompetencijai priskirtais klausimais (9.1 punktas).*

Tarnyba kaip centrin institucija Reglamente (EB) Nr. 2201/2003 nustatytooms funkcijoms atlikti pagal kompetencij sprendžia ir nagrin ja klausimus pagal gautus užsienio šali atsaking institucij prašymus d l tarptautini vaiko teisi apsaugos priemoni taikymo (skaitant klausimus d l vaik asmens, turto apsaugos, globos, teisni santyki su vaikais ir giminai iais bei kt.). Pagal kompetencij , Tarnyba, gavusi pranešimus ir prašymus iš atsaking užsienio šali institucij , bendradarbiauja su užsienio valstybi centrin mis institucijomis bei Lietuvos atsakingomis institucijomis. Pagal Lietuvos centrin s institucijos galiojimus ir funkcijas, bendradarbiavimo pareiga pagal tarptautinius sipareigojimus neatsiejama ir nuo poreikio bendradarbiauti su nacionalin mis institucijomis, atsižvelgiant atskiroms nacionalin ms institucijoms suteikt kompetencij . Pagal Bendraisiais vaiko teisi apsaugos skyri nuostatais priskirtus svarbiausius uždavinius (teikti metodin param , konsultacijas, spr sti kitas vaiko teisi ir interes apsaugos problemas, užtikrinti pagal kompetencij statym ir teis s akt nustatyta tvarka vis savivaldyb s teritorijoje gyvenan i vaik teisi ir interes apsaug , bendradarbiauti su valstyb s, savivaldyb s institucijomis ir staigomis, nevyriausybini mis organizacijomis vaiko teisi apsaugos klausimais) bei numatytas teises ir pareigas, b tent VTAS, vykdydamas bendradarbiavimo funkcij su Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyba tarptautini ar Europos S jungos teis s akt nuostat gyvendinimo klausimais, gali pateikti informacij centrinei Lietuvos institucijai apie žinom Lietuvoje gyvenan io vaiko pad t , d l vaiko priimtus sprendimus, Tarnybai siekiant gyvendinti tarptautini teis s akt priskirtas funkcijas.

Nagrin tame skunde buvo skundžiama užsienio valstyb s atsakingoms institucijoms pateikta informacija, jos gavimo/teikimo forma, turinys bei taka užsienio valstyb s atsaking institucij priimtiems skundžiamiems sprendimams. Taikant bendruosius staig informacijos teikimo

principus, turi būti laikomasi informacijos išsamumo, reiškianio, kad turi būti pateikta visa pagal teisės aktus teiktina prašymo turin atitinkanti informacija; tikslumo, reiškianio, kad teikiama informacija turi atitikti staigos disponuojamą informaciją; teisėtumo, reiškianio, kad staigos veiksmai teikiant informaciją grindžiami šiuo ir kitais statymais ar kitais teisės aktais; objektyvumo, reiškianio, kad staigos valstybės tarnautojai ar darbuotojai teikdami informaciją turi būti nešališki ir objektyvūs (Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės savivaldybių institucijų statymo 4 straipsnis).

Nacionalinių institucijų teikiama informacija apie vaiko padėtį atsakingoms užsienio šalių tarnyboms (institucijoms) turi būti atspindinti tvirtai ir pareigų gyvendinimui vaiko atžvilgiu, o taip pat visų vaiko teisių užtikrinimui, galimam jo pažeidimui dėl to ar kitas asmenų elgesio, vertinant tvirtai ir pareigų gyvendinimo aspektus, atsižvelgiant atsakingos užsienio valstybės institucijos prašomos informacijos pagrindą, pobūdį ir konkrečius dominančius/prašomus faktus.

Užsienio valstybės atsakingai institucijai pateiktoje informacijoje duomenys apie vaiko padėtį (vaikas keletą kartų buvo paimtas iš motinos priežiūros) neatitiko faktinių duomenų arba leido juos interpretuoti subjektyviai, neinformuota apie priimtą galutinį teismo sprendimą dėl vaiko gyvenamosios vietos bei sprendime vertintas aplinkybės, laikantis nuostatos, jog priimti teismų sprendimai privalomi visiems subjektams (CPK 18 straipsnis). Informacijos pateikimas turėjo turėti tikslumo ir objektyvumo kriterijų aspektus.

• D I V T A S informacijos teikimo

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimu Nr. 875 patvirtintos Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, staigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose, taisyklės (toliau - Taisyklės) reglamentuoja fizinių ir juridinių asmenų prašymų nagrinėjimą ir jų aptarnavimą viešojo administravimo institucijose, staigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose (Taisyklių 1 punktą). Pagal Taisyklių 6 punktą, nagrinėjami asmenų prašymai, teikdami asmenims informaciją, valstybės tarnautojai privalo vadovautis Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir staigų statyme nustatytais informacijos išsamumo, tikslumo, teisėtumo, objektyvumo ir pagalbos principais.

Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus atliktu tyrimu metu nustatyta atvejais, kai VTAS teikti atsakymai pareiškėjams neišsamūs, formalūs, teikta informacija neindividualizuota, nepaaiškinta skyriaus pozicija.

✓ *Administracinė procedūra (pranešimo nagrinėjimas) turi būti baigta per 20 darbo dienų nuo jos pradžios (LR Viešojo administravimo statymo 31 straipsnis). Asmenų prašymų nagrinėjimo ir jų aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, staigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose taisyklių 31 punkte tvirtinta, kad jeigu prašymo nagrinėjimas susijęs su komisijos sudarymu, posėdžio sušaukimu ar kitomis organizacinėmis priemonėmis, dėl kurių atsakymo pateikimas asmeniui gali užsitęsti ilgiau kaip 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo institucijoje, institucijos vadovas per 15 darbo dienų nuo prašymo gavimo turi teisę pratęsti šį terminą dar iki 10 darbo dienų. Likus ne mažiau kaip 5 darbo dienoms iki šios Taisyklių 30 punkte nustatyto termino pabaigos, institucija išsiunčia asmeniui pranešimą raštu (arba elektroniniu paštu, jeigu prašymas pateiktas elektroniniu būdu), nurodant prašymo nagrinėjimo pratęsimo priežastis.*

Pareiškėjai VTAS atsakymas buvo išsiųstas (tačiau dėl nežinomos priežasties pareiškėjas jį negautas) po 2,5 mėnesių nuo pareiškimo pateikimo. Atsakymo pateikimas per teisės aktų nustatytą terminą, t.y. 20 darbo dienų, užtruko, nes reikėjo atlikti papildomas priemones - iškviesti vaiko tėvus VTAS bei aptarti pareiškimuose keliamas problemas. Tačiau VTAS pareiškėjas neinformavo apie jos pareiškimo nagrinėjimą, nagrinėjimo pratęsimą dėl papildomų priemonių reikalingumo. VTAS

atsakymo pareišk jams pateikimas laiku sudaryt tinkamas prielaidas t vams, kaip savo vaik atstovams, priimti tinkamiausius sprendimus d l vaik teisi ir interes užtikrinimo.

✓ *Asmen prašym nagrin jimo ir j aptarnavimo viešojo administravimo institucijose, staigose ir kituose viešojo administravimo subjektuose, taisykli 44 punkte nurodyta, jog asmuo, nesutinkantis su institucijos atsakymu jo prašym , arba tuo atveju, jeigu per nustatyt prašymo nagrin jimo termin atsakymas asmeniui neišsi stas, turi teis paduoti skund Lietuvos Respublikos viešojo administravimo statymo tre iojo skirsnio „Administracin proced ra“ nustatyta tvarka, Lietuvos Respublikos administracini gin komisij statymo nustatyta tvarka Administracini gin komisijai, Lietuvos Respublikos administracini byl teisenos statymo nustatyta tvarka Administraciniam teismui. D l valstyb s tarnautoj piktnaudžiavimo, biurokratizmo ar kitaip pažeidžiam žmogaus teisi ir laisvi viešojo administravimo srityje asmuo turi teis pateikti skund Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriui Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieri statymo nustatyta tvarka.*

VTAS teik paaiškinim , kad atsakyme pareišk jo prašym nenurod apskundimo tvarkos, kadangi pareišk jas pats nurod , kam sk sis, jeigu jo netenkis atsakymas. Pareišk jas savo prašyme informavo, jog gali kreiptis Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnyb , Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staig . Vadovaudamasis Viešojo administravimo statymo 34 straipsnio 1 dalies nuostatomis, VTAS atsakyme pareišk jui tur t suteikti išsami informacij apie atsakymo apskundimo tvark .

✓ *Valstyb s ir savivaldybi institucij , staig oficiali dokument forminimo ir rengimo bendrieji reikalavimai nustatomi Lietuvos vyriausiojo archyvaro 2011-07-04 sakymu Nr. V-117 patvirtintomis Dokument rengimo taisykl mis. Dokumento reng jo nuorofoje rašomi dokument parengusio asmens vardas (vardo raid) ir pavard , kontaktin informacija (telefono, fakso numeriai, elektroninio pašto adresas) (Taisykli 51 punktas).*

VTAS nurod , jog pareišk jo skundžiamame rašte reng jo (VTAS darbuotojo) duomenys nenurodyti d l neatidumo.

- **D l prevencini priemoni vaiko teisi pažeidim atžvilgiu**

Tyrim metu nustatyta nepakankamo VTAS darbo su vaiko šeimos nariais organizavimo, neišnaudojimo vis galimybi pad ti t vams ir kitiems artimiesiems giminai iams spr sti vaiko teisi užtikrinimo, tarpusavio bendravimo problemas (psichologo konsultacijos, pozityvios t vyst s g dži lavinimas, mediacija) atvej .

✓ *Vadovaujantis Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostatais, Skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius, vykdo vaiko teisi apsaug savivaldyb s teritorijoje, rengia ir gyvendina vaiko teisi ir teis t interes apsaugos priemones, tarp j ir skirtas vaiko teisi pažeidim prevencijai gerinti (7 punktas). VTAS konsultuoja t vus, kitus fizinius bei juridinius asmenis vaiko teisi apsaugos ir teis s pažeidim prevencijos klausimais.*

VTAS, disponuodamas informacija apie disfunkcinius šeimos nari santykius, tur t aktyviai imtis iniciatyvos organizuoti pagalbos priemoni šeimai visum . Tyrim metu nustatyta, kad dažniausiai, esant disfunkciniams santykiams šeimoje, reikalinga psichologin pagalba. Pažym tina, kad prastai psichologo konsultacijoms tur t b ti nukreipiamas ne tik nepilnametis, bet ir, VTAS surinkus duomenis apie šeimos problemas, tarpusavio nesutarimus, atsižvelgiant specialist

nustatyt poreik susidariusias problemas spr sti abiems t vams kartu, d ti pastangas užtikrinti abiej vaiko statymini atstov dalyvavim psichologin s pagalbos teikimo vaikui ir šeimai procese.

✓ *Pagal Civilinio kodekso 3.170 straipsnio nuostatas t vas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teis ir pareig bendrauti su vaiku ir dalyvauti j aukl jant. Vaikas, kurio t vai gyvena skyrium, turi teis nuolat ir tiesiogiai bendrauti su abiem t vais, nesvarbu, kur t vai gyvena. T vas ar motina, pas kur gyvena vaikas, neturi teis s kliudyti antrajam iš t v bendrauti su vaiku ir dalyvauti j aukl jant. Civilinio kodekso 3.175 straipsnyje, reglamentuojan iame gin tarp skyrium gyvenan i t v d l bendravimo su vaiku ir dalyvavimo j aukl jant tvarkos nustatymo sprendim , nustatyta, jog gyvenan iam skyrium t vui (motinai) turi b ti sudaryta galimyb maksimaliai dalyvauti aukl jant vaik .*

Civilinio proceso kodekso 145 straipsnio 1 dalies 8 punkte, civilinio kodekso 3.65 straipsnyje numatyta galimyb kreiptis teism su prašymu taikyti laikin sias apsaugos priemonės, draudžian ias išvežti vaik iš nuolatin s gyvenamosios vietos be teismo leidimo.

Pareišk jas, sužinoj s apie motinos išvykim su jo nepilnameiais vaikais užsienio valstyb , kreip si VTAS, nurodydamas, jog nesutinka su vaik išvežimu, bei teiraudamasis, kaip bus užtikrintas jo bendravimas su vaikais. Pareišk jas nurod , kad jam nebuvo suteikta informacija, kuriam laikui vaikai išvežami. Nors vaik motina informavo vaik t v , jog su vaikais ketina išvykti užsien , ta iau nesuteik jam r pimos tikslesn s informacijos, ir pareišk jas d l to kreip si pagalbos VTAS. K l abejoni VTAS vertinimas, jog pareišk jo kreipim si VTAS nebuvo galima žvelgti nerimo d l ilgalaikio vaik išvežimo iš Lietuvos, nors pareišk jo kreipim si kelet kart t vo nurodyta, jog jam nežinoma, kuriam laikotarpiui vaikai išvežami iš Lietuvos, o motinos paaiškinimuose buvo nurodoma, jog ji ketina riboti vaik bendravim su t vu. Min ti aspektai tur jo b ti VTAS apsvartyti, o pareišk jui suteiktos reikalingos konsultacijos. VTAS, atsižvelgdamas pareišk jo kreipimosi turin , VTAS žinom t v tarpusavio santyki konfliktiškum , vykdydamas t v informavimo, konsultavimo funkcijas, tur jo t vams suteikti išsami informacij ir išaiškinimus d l vaik trumpalaikio ir ilgalaikio išvežimo užsienio valstyb .

• **D l bendros ir lygiavert s vaiko t v atsakomyb s**

✓ *Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 18 straipsnis tvirtina valstyb s pareig d ti visas pastangas, kad b t pripažintas bendros ir vienodos abiej t v atsakomyb s už vaiko aukl jim ir vystym si principas. Straipsnyje numatyta, kad t vams tenka pagrindin atsakomyb už vaiko aukl jim ir vystym si; pagrindinis j r pestis turi b ti vaiko interesai. T vai turi lygias teises ir lygias pareigas savo vaikams, nesvarbu, ar vaikas gim susituokusiems, ar nesusituokusiems t vams, jiems santuok nutraukus, teismui pripažinus j negaliojan ia ar t vams gyvenant skyrium (CK 3.156 straipsnis). T vas ar motina, negyvenantys kartu su vaiku, turi teis ir pareig bendrauti su vaiku ir dalyvauti j aukl jant; kai t vai nesusitaria d l skyrium gyvenan io t vo ar motinos dalyvavimo aukl jant vaik ir bendravimo su juo, bendravimo su vaiku ir dalyvavimo j aukl jant tvark nustato teismas (CK 3.170 straipsnis).*

Vaiko ugdymo staiga praš VTAS paaiškinti, kaip elgtis, jei vienas iš t v nesutinka su kito iš t v , su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta, sprendimu pervesti vaik kit mokykl . VTAS pagal kompetencij tur jo pareig išaiškinti vaiko ugdymo staigai t v gin sprendimo tvark . VTAS nurodytas motyvas, jog vaiko teis mokym si nebus pažeista, nes vaikas bus priimtas kit mokykl , gal jo sudaryti prielaidas t vams piktnaudžiauti t v valdžia ir nespr sti gin tarpusavio sutarimu ar kitais b dais, nors statymu tvirtinta bendra ir lygiavert t v atsakomyb j nepilname io vaiko atžvilgiu. Nors formaliai numatyta galimyb vienam iš t v sudaryti ir nutraukti vaiko mokymosi sutart , ta iau esant akivaizdžiam t v gin ui, VTAS tur t siekti nukreipti t v

pastangas priimti bendrą tvirtą sprendimą arba išaiškinti tamsią atsakomybę ginantį d l vaiko spręsti teisės aktais nustatyta tvarka.

✓ *Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad Jungtini Tautų vaiko teisių konvencijos 8 straipsnis apima tvirtą teisę priemonės, kuri turi būti imamasi, siekiant tvirtai suvienyti su vaikais ir nacionalinių institucijų pareigūnais šias priemones bylose, kuriose kyla ginai dėl bendravimo - subtiliomis ryšiais su vaiku atkūrimo aplinkybėmis reikia ilgalaikiu suinteresuotą asmenį pastangas (Fusca prieš Rumuniją, bylos Nr. 34630/07, 2013 m. liepos 13 d.). Atskirai priemonių taikymas, pobūdis ir apimtys gali priklausyti nuo kiekvienos bylos aplinkybių, tačiau visada reikalauja aktyvaus ir supratingo vis suinteresuotą asmenį bendradarbiavimo.*

Pareiškia, gyvenanti atskirai nuo vaiko, kreipiasi VTAS dėl senelių nuteikinimo jimo vaiko priešiška motinos atžvilgiu, šiems vaiko akivaizdoje kalbant apie tai, jog motina nori vaiką perduoti, vaikas tokiu būdu yra bauginamas; vaiko tvirtas konfliktas aptarinėjamas mažamečio vaiko akivaizdoje; vaikas noriai bendrauja su motina vienas Skype programa, tačiau kambarį su tėvu arba seneliams, vaiko nuotaika pasikeičia, jis sitempia ir nekalba.

VTAS kreipiasi socialinių paslaugų centrą, mokyklą, pirminės sveikatos priežiūros centrą, atsakyme pareiškia pažymėjo, jog psichologas, teikdamas konsultacijas, nepastebėjo, kad vaikas augtų psichologiškai nesaugioje aplinkoje. VTAS pažymėjo, kad, gavus informaciją iš minėto staig, nebuvo nustatyta, jog vaikas namuose patirtų smurtą. Daryta išvada, jog VTAS motinos pranešimų išnagrinėjo formaliai - surašytame atsakyme akcentuotas mokyklos lankomumas, tinkamai užtikrinama vaiko sveikatos priežiūra, tačiau domėjimasis vaiko ugdymo procesu bei pasiekimais. Remdamasis šiais duomenimis VTAS konstatavo, jog vaiko teisės ir teisėti interesai nepažeidžiami.

Pažymina, kad tinkamas vaiko teisių ir teisėtų užtikrinimas sietinas ne tik su tinkama vaiko priežiūra, jo ugdymo, sveikatos priežiūros užtikrinimu, tačiau neabejotinai ir su vaiko bendravimo su skyriumi gyvenančiu tėvu ar motina užtikrinimu bei sudaromomis galimybėmis skyriumi gyvenančiam tėvui ar motinai dalyvauti vaiko auklėjime. Tais atvejais, kai vaikas gyvena su vienu iš tėvų, reikšmingai tinkamam vaiko teisėms bendrauti su skyriumi gyvenančiu tėvu ar motina užtikrinimui turi tas iš tėvų, su kuriuo vaikas gyvena nuolat. Iš atliekamų tyrimų matyti, jog neretai su vaiku nuolat gyvenantis vienas iš tėvų (tėvas ar motina) daro tik nepilnamečio vaiko nuomonei skyriumi gyvenančio tėvo ar motinos atžvilgiu, todėl svarbu, kad VTAS laiku pastebėtų ir imtųsi reikiamų priemonių dėl vaiko traukimo tėvų tarpusavio konfliktus neigiamo poveikio rizikos.

Konsultavusio vaiko psichologo nurodyta, jog „vaikas jaučia emocijų prisirišimą prie kiekvieno iš tėvų, tačiau tarpasmeniniai konfliktai turi neigiamos takos saugumo jausmų, pasireiškiančių intraversijai. Pastebta vaiko stipri neigiama emocijų reakcija, kaltinimai mamai (lankymasis pas psichologą suprantamas kaip bausmė „dėl mamos kaltės“), iškelta hipotezė, kad galimai tvirtai konfliktiniai santykiai artimoje aplinkoje aptarinėjami suaugusiųjų vaikui esant šalia. VTAS nevertino galimo nepilnamečio nuteikinimo jimo motinos atžvilgiu, nesimėgus užtikrinti kokybiškus vaiko santykius su motina, kurie (galimai netiesiogiai) buvo taikojami tėvų ir galimai kitų su vaiku gyvenančių ir susijusių asmenų. VTAS specialistai nesikalbėjo su vaiko seneliais iš tėvų pusės, kurie gyvena kartu su vaiku ir turi su juo nuolatinį kontaktą. Daryta išvada, jog VTAS senelių išklausa būtų naudinga ne tik aiškinantis kreipimesi išdėstytais aplinkybėmis, tačiau taip pat ir aptariant senelių elgesį, turintį taką motinos ir vaiko ryšių palaikymui-atstatymui, bei tolimesnius vis su vaiku susijusių asmenų veiksmus, siekiant užtikrinti tinkamus vaiko ryšius su abiem tėvais.

VTAS turi pareigą nagrinėti ir aiškinti situaciją iš esmės. Nebuvo duomenų apie tai, kad motinos bendravimas su vaiku galėtų būti žalingas vaikui, minėta aplinkybė nebuvo konstatavęs teismas, todėl, siekiant tinkamai užtikrinti motinos ir vaiko bendravimą, nepakanka laiku atvykti susitikimus ir konstatuoti, jog vaikas su motina bendrauti nenori, tokiu atveju būtini tiek abiejų tėvų, tiek VTAS aktyvūs veiksmai aiškinantis priežastis bei jas šalinant. Pažymina, kad tokiais atvejais VTAS tenka didelį atsakomybę tuo aspektu, kad neišsprendus situacijos vaikas dėl suaugusiųjų

tarpusavio konflikt gali būti traumuojamas ilg laik , tuo tarpu priežas i ir t v argument aiškus vertinimas laiku leidžia imtis konkre i priemoni , užtikrinan i kiek manoma geresn vaiko pad t . VTAS turi vertinti situacijos atitikim vaiko, ne t v ar kit asmen interesams.

- **D l vaiko nuomon s išklausymo**

Užtikrinant vaiko teisi ir teis t interes gyvendinim b tina derinti vaiko ir suaugusio asmens poži rius bei, priklausomai nuo vaiko amžiaus ir brandos, vertinti jo aktyvaus dalyvavimo galimybes konkre iu atveju. Vaiko teisinio statuso gyvendinimas manomas tik esant lygiaver iam santykiui su vaiku, akcentuojant jo dalyvavimo ir nuomon s svarb . Iš kitos pus s, ar atsižvelgti vaiko išsakyt nuomon , priklausu nuo to, kiek nuomon pagr sta vaiko supratimu, socialine branda, geb jimu priiinti atsakomyb . Vaiko nuomon gali prieštarauti vaiko interesams, tod l nors vaiko dalyvavimo principo laikymasis sukelia pareig išsiaiškinti vaiko interesus subjektyviuoju poži riu, galutinis sprendimas priklausu nuo objektyvi aplinkybi visumos. Sprendimas turi užtikrinti geriausius vaiko interesus, apiman ius ne tik b tinas s lygas vaiko gyvenimui, bet ir vaiko raidos bei saviraiškos galimybes ateityje.

✓ *Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 12 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.164 straipsnio 1 dalyje tvirtintas vienas svarbiausi vaiko teisi ir jo teis t interes gyvendinimo principas – vaiko išklausymo ir pagarbos vaiko paži roms principas, kuris pabr žia vaiko, kaip aktyvaus teis s subjekto, status aktyviai dalyvauti priimant sprendimus j lie ian iais klausimais ir, esant reikalui, ginti savo teises. Šia nuostata vaikas pripaž stamas lygiaver iu s veikos dalyviu, turin iu teis išreikšti savo nuomon ir paži ras. Atitinkamai kitiems asmenims yra numatyta pareiga užtikrinti vaiko dalyvavimo teis ir deramai atsižvelgti vaiko paži ras (nuomon). Kiekvienu atveju vaiko nuomon yra priemon , padedanti nustatyti ir gyvendinti vaiko teises ir jo teis tus interesus.*

Nustatyta atvej , kai VTAS, aiškindamasis šeimoje susidariusi situacij bei galimus vaiko teisi pažeidimus pagal t v skundus, neišklaus vaik nuomon s, asmeniškai nesidom jo vaiko savijauta, tokiu b du neišnaudojant vis VTAS teis s aktais suteikt teisi ir priemoni , neatsižvelgiant vaiko dalyvavimo ir išklausymo principo laikymosi svarb .

- **D l pagalbos vaikui ir šeimai organizavimo**

Atliekant tyrimus nustatyta, kad VTAS dažnai išaiškina t vams j teisi ir pareig vaiko atžvilgiu turin bei j gyvendinimo pagrindinius principus, abiej t v pareig , skaitant t v tarpusavio nesutarim atvejus, d ti pastangas, kad vaikas nepatirt psichologin s tampos d l suaugusi j konflikt , ir kad vaiko interesai b t laikomi prioritetiniais, ta iau neretai pasitaiko ir tik formalus min t VTAS funkcij atlikimas, kas nelaikytina pakankamomis priemon mis užtikrinti vaiko teisi apsaug , jei, esant poreikiui ir b tinybei, laiku neužtikrinama specifin , vaiko poreikius atitinkanti, jei reikia, kompleksin specialist pagalba, neatkreipiamas atsaking už pažeidimus asmen d mesys galimos teisin s atsakomyb s taikym , ir (ar) teisin atsakomyb netaikoma.

Vertinant daugel ištirt situacij , daroma išvada, kad VTAS, tur damas informacij apie besit sian ius t v konfliktus d l vaik , negeb jim susitarti d l t v ir vaik bendravimo, tur t , atsižvelgdamas aplinkybi visum , vertinti galimyb abu t vus kartu kviesti pokalbiui, siekiant išvengti didesnio t v -vaik ryšio pažeidim . Iš bendro susitikimo metu gautos informacijos b t galima tiksliau identifikuoti esan ias problemas bei, esant b tinybei, spr sti d l atsakomyb s taikymo už netinkamai gyvendinam t v valdži , ypa , jei nepaisant pagalbos, n ra jokio situacijos d l vaiko teisi ir interes užtikrinimo pager jimo, vaiko atstovai t stinai elgiasi negeranoriškai ir net nesistengia pakeisti situacijos.

✓ *T vams tenka pirmin ir didžiausia atsakomyb už j vaiko teisi ir teis t interes užtikrinim (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnis, Jungtini Taut Vaiko teisi konvencijos 18 straipsnio 1 dalis, Civilinio kodekso 3.155 straipsnis, Lietuvos Respublikos vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 3 straipsnis, 4 straipsnio 7 punktas). B tent t vai turi prisiimti didžiausi atsakomyb už pareigos bendrauti ir aukl ti vaik abiej t v bendru sutarimu atlikim , d ti pastangas ryšiams su vaiku užmegzti.*

Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostat 2 punkte numatyta Skyriaus paskirtis - pagal kompetencij gyvendinti Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos ir vaiko teisi apsaug reglamentuojan i teis s akt nuostatas, atstovauti vaiko teis ms ir teis tiems interesams ir ginti juos teis s akt nustatyta tvarka; 6 punkte numatyti svarbiausieji tarnybos uždaviniai, tarp j - teikti metodin param , konsultacijas, spr sti vaiko teisi ir teis t interes apsaugos problemas; užtikrinti pagal kompetencij statym ir teis s akt nustatyta tvarka vis savivaldyb s teritorijoje gyvenan i vaik teisi ir teis t interes apsaug . Nuostat 7 punkte numatyta, jog skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius, konsultuoja t vus <...> ir pa ius vaikus j teisi apsaugos <...> ir teis s pažeidim prevencijos klausimais.

Nepaisant to, kad gin as sprendžiamas teisme, o teismo sprendimu nustatytos vaiko bendravimo su skyriumi gyvenan iu t vu (motina) laikinosios tvarkos gyvendinimas gali b ti užtikrintas naudojantis valstyb s prievartos priemon mis (antstolio pagalba), VTAS dalyvavimas bei tarpininkavimas sprendžiant vaiko ir skyrium gyvenan io t vo/motinos bendravimo klausimus, esant galimybei, tur t b ti aktyvus. VTAS, matydamas, kad vienam iš t v nepavyksta užmegzti kontakto su vaiku, tur t vertinti poreik ir galimybes skatinti bendravim tarp t vo ir vaiko, atkurti (sustiprinti) j santykius, pasitelkiant, esant poreikiui, kompetenting specialist (psichologo, mediatoriaus) pagalb vaikui ir t vams, kvie iant t vus Skyri , atliekant informavimo, konsultavimo, tarpininkavimo, teisin s atsakomyb s taikymo funkcijas. Iš VTAS surinktos informacijos visumos galima tiksliau identifikuoti kylan ias problemas bei spr sti d l tikslini priemoni taikymo, pavyzdžiui, ar vieno iš t v nesudaromos kli tys vaikui bendrauti su kitu iš t v , kaip jos tur t b ti šalinamos, ar vaiko-t vo (motinos) bendravimas skatinamas, koki priemoni imamas, kokios yra vaiko galimo nenoro bendrauti su t vu (motina) priežastys, ar yra rizika, kad vaikas išreiškia nesavarankišk nuomon ir kt.). VTAS tur t pateikti aišk t v argument bei veism vertinim , imtis reikaling priemoni (skaitant teisin s atsakomyb s taikymo t vams), kurios atitikt vaiko interesus.

✓ *Civilinio kodekso 3.161 straipsnio 3 dalyje tvirtinta vaiko teis gyventi kartu su t vais, b ti aukl jamam ir apr pinamam savo t v šeimoje, bendrauti su t vais, nesvarbu, ar t vai gyvena kartu, ar skyrium, bendrauti su giminaiiais, jei tai nekenkia vaiko interesams. Pagal Civilinio kodekso 3.157 straipsnio 1 dal , Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 3 straipsn , statyminiai vaiko atstovai yra t vai, t viai, glob jai, r pintojai ir kiti asmenys, kurie pagal statym ar kit teis s akt privalo r pintis vaiku, j aukl ti, globoti, jam atstovauti, ginti jo teises ir teis tus interesus.*

Motinai teisei priešingais veiksmais atsisakius atlikti t v pareigas ir nesilaikant teis s akt reikalavim perdavus vaiko glob užsienio pilie iui, vaikas buvo apgyvendintas užsienio valstyb je be statyminio atstovo. Tokiu atveju VTAS tur jo spr sti vaiko statyminio atstovo klausim (t vams neketinus kreiptis d l vaiko gr žinimo). Išsami informacija apie t v valdžios (ne) gyvendinimo aspektus, ir greitas bei išsamus šio klausimo nagrin jimas (t v valdžios ribojimas, vaiko atskyrimas nuo t v ar kt.) yra itin svarb s vaiko teisi užtikrinimo poži riu, o išsami duomen apie t v valdžios (ne) gyvendinim nesurinkimas ir nepateikimas laikytinas priešingu vaiko teis ms ir teis tiems interesams. Nepriklausomai nuo kompetenting institucij ateityje priimt sprendim d l

statyminio vaiko atstovo skyrimo ir/ar galimo t v valdžios ribojimo, ypatingas d mesys tur t b ti skirtas vaiko ryši su biologine šeima atstatymui ir palaikymui. VTAS nesiaiškino pagalbos ir paslaug šeimai poreikio galimam vaiko gr žimui šeim , nesiaiškino t vo nuomon s d l vaiko apgyvendinimo užsienyje (užsienio šalies pilie i šeimoje), nesusitiko su t vu ir nevertino jo pasirengimo, geb jimo bei gal jimo dalyvauti vaiko aukl jime bei vykdyti asmenines t v pareigas. VTAS sprendžiant klausim d l t v valdžios ribojimo tikslingumo, t vo valdžios gyvendinimo aspektai nebuvo nagrin jami (formaliai vertinta buvo tik vaiko motina), tod l daryta išvada, jog VTAS neišsamiai išnagrino jo vaiko situacij .

Nustatyta, kad VTAS, be pagrindimo konkreiais faktais, pasitik jo ir r m si vaiko t v ar vieno iš t v teiginiais (gauti prieštaraujantys duomenys iš kit šaltini), netikrino min t teigini atitikimo tikrovei, nesurinko informacijos t v valdžios gyvendinimo aspektais, kurie svarb s ne tik vaiko teisi ir teis t interes apsaugos bei užtikrinimo prasme, bet ir sprendim , susijusi su taikytinos teisin s atsakomyb s motinai (t vui) klausimu, pri mimu.

✓ *Bendrieji vaiko teisi apsaugos skyri nuostatai numato ši institucij uždavinius, funkcijas, teises ir pareigas. VTAS paskirtis - pagal kompetencij gyvendinti Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos ir vaiko teisi apsaug reglamentuojan i teis s akt nuostatas, atstovauti vaiko teis ms ir teis tiems interesams ir ginti juos teis s akt nustatyta tvarka; 6 punkte numatyti svarbiausieji tarnybos uždaviniai, tarp j - teikti metodin param , konsultacijas, spr sti kitas vaiko teisi ir teis t interes apsaugos problemas; užtikrinti pagal kompetencij statym ir teis s akt nustatyta tvarka vis savivaldyb s teritorijoje gyvenan i vaik teisi ir teis t interes apsaug . Nuostat 7 punkte numatyta, jog skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius, konsultuoja t vus <...> ir pa ius vaikus j teisi apsaugos <...> ir teis s pažeidim prevencijos klausimais. gyvendinat VTAS funkcijas, skyriaus darbuotojams suteikta teis susipažinti su vaik gyvenimo ir ugdymo s lygomis šeimose <...> (nuostat 8.1. punktas), kreiptis šeimas <...> d l vaiko teisi ir teis t interes pažeidim priežas i nagrin jimo (8.2. punktas). Vadovaujantis Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostatais, Skyrius vykdydamas jam pavestus uždavinius, <...> rengia ir gyvendina vaiko teisi ir teis t interes apsaugos priemones, tarp j ir skirtas vaiko teisi pažeidim prevencijai gerinti (nuostat 7 punktas).*

VTAS tenkan i funkcij ir uždavini vykdymas neretai b na ypa apsunktas priešing t vo ir motinos pozicij d l vaiko, jo interes , aukl jimo, tinkam gyvenimo s lyg užtikrinimo, ta iau už vaiko teisi apsaug atsakingos institucijos turi imtis priemoni , skatinan i gin o šali bendradarbiavim , užtikrindamos geriausias vaiko interesus.

Nagriniu atveju VTAS bendravo su t vu, kuris pripažino, kad d l jo ir vaiko motinos nesutarim vaikas darosi irzlus, jam sunku mokytis, VTAS raštu paaiškino t vams j teisi ir pareig turin bei rekomendavo patiems geranoriškai tariantis tarpusavyje išspr sti turtinius gin us ir užtikrinti vaikui tinkamas bei saugias gyvenimo s lygas. Pareišk ja (motina) skunde netinkamai interpretavo VTAS atsakym jai, teigdama, jog VTAS perkelia atsakomyb d l tinkam s lyg vaikui sudarymo išimtinai jai, jog ji neužtikrina saugi ir rami vaiko gyvenimo s lyg .

Pareišk ja praš VTAS „pad ti sušvelninti susidariusi situacij ir tarpininkauti sprendžiant vaiko problemas“, nepilnametis praš „imtis kažkoki priemoni d l tokio elgesio“. VTAS neišnaudojo VTAS kompetencijai teis s aktais priskirt prevencini priemoni ir pareišk jos skund priskyr turtiniams gin ams, tik kuriuos galimai išsprendus b t užtikrintos vaikui tinkamos gyvenimo s lygos (atsakyme nurod , kad „gyvendami kartu tame pa iame bute, neišsprend realaus buto pasidalijimo klausimo, ir augindami nepilnamet , neužtikrinate jam saugi ir rami gyvenimo s lyg “, „rekomenduojame išspr sti turtinius gin us <...>“) – VTAS, matydamas itin konfliktiškus t v santykius ir negeb jim susitarti tarpusavyje, nekviet t v bendram susitikimui, nesi l pasinaudoti kitomis tarpininkavimo ar psichologin s pagalbos paslaugomis. Skirtingas šali aplinkybi interpretavimas (pvz., d l vaikui t vo dovanot daikt gr žinimo ar susitvarkymo; gin

dėl daikt bendrose patalpose) ir toki nesutarim neigiama taka vaikui rod , jog bendras t v susitikimas buvo reikalingas, jo metu b t buv galima objektyviau vertinti situacij , paskatinti t vus bendrauti ir bendradarbiauti, susitarti ir veikti vaiko interesais, pabr žiant kiekvieno atskirai ir abiej t v bendr pareig bei atsakomyb už tinkam vaiko teisi užtikrinim , s lyg normaliam fiziniam ir dvasiniam vystymuisi sudarym , reikalui esant – priimti sprendimus dėl atsakomyb s taikymo. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiais atvejais Skyriui tenka didel atsakomyb tuo poži riu, kad, ne vertinus objektyviai susidariusios situacijos, galimo vaik teisi pažeidimo (t vams ar vienam iš t v galimai piknaudžiaujant savo teis mis) vaikas dėl t v konflikto gali ilg laik patirti neigiamas pasekmes, tuo tarpu priešas i ir t v argument aiškus vertinimas leist pasi lyti tikslines pagalbos priemones šalims arba pa iam VTAS imtis reikiam priemoni .

Kitu atveju, nors t vai lank si VTAS dėl bendravimo su vaiku tvarkos klausim , VTAS, nuolat gaudamas informacijos apie besit sian ius t v konfliktus dėl vaiko, negeb jimo susitarti tarpusavyje dėl motinos ir vaiko matymosi, tur jo skubiau vertinti galimyb abiems t vams susitikti Skyriuje. Išaišk jus neatsakingam t v poži riu tarpusavio gin dėl vaiko sprendim , tarpusavio priešiškamui, akivaizdžiai buvo b tinas VTAS dalyvavimas, siekiant užkirsti keli t v tarpusavio priešiško stipr jimui.

VTAS žinant apie besit sian ius t v nesutarimus, motinai teigiant, kad vaikas toliau psichologiškai t vo žalojamas, VTAS nepraš gr žtamosios informacijos apie vaiko psichologin b kl , galimas sutrikusio elgesio priežastis, psichologo rekomendacijas, nesir pino, ar t vas jas vykdo. Teismo pos džio protokole fiksuoti VTAS ved jo(s) teiginiai: „aš, iš tikr j , nežinojau, man ataskaitos neteikia, ar jie lankosi. Mes tik pasi l me, kad reikalinga psichologo pagalba ir [motinai] si ly iau pa iai nueiti...“. VTAS tur t aktyviau dalyvauti psichologin s pagalbos organizavimo procese, informuojant psicholog apie problemos esm , domintis, ar yra gyvendinamos teiktos psichologo rekomendacijos, esant reikalui pakartotinai paskatinti ir motyvuoti t vus aktyviau siekti teigiam rezultat .

VTAS veikloje kartais pasigendama konsultacij suteikimo t vams, kaip teisin mis priemon mis spr sti gin us dėl bendravimo su vaiku tvarkos užtikrinimo – ilg laik nesutariant dėl bendravimo, atsižvelgiant tai, kad teisminis procesas trunka ilgai, tur t b ti laiku rekomenduojama t vams kreiptis teism dėl laikin j apsaugos priemoni taikymo - nustatyti laikin j bendravimo su vaiku tvark .

Kitu atveju nustatyta, kad nors VTAS reagavo pareišk jo skundus, vykdamai patikrinti vaiko gyvenimo s lyg , bendravo su vaiku, seneliais, VTAS nes m priemoni dėl abiej šali nurodomo vaiko nuteikin jimo, VTAS ne sp jo t v ir seneli apie taikytin atsakomyb dėl ši veiksm . VTAS, gav s t vo pranešimus, nebendravo su motina dėl t vo minim problem , nepraš motinos paaiškinim (pvz., dėl vaiko palikimo seneliams ir t vo laiku apie tai neinformavimo). VTAS, gav s informacijos apie vaiko traukim konfliktus, nekviet t v pokalbiui, kurio metu b t galima tiksliau identifikuoti problemas, priimti sprendim dėl atsakomyb s taikymo už netinkamai gyvendinam t v valdži .

VTAS netinkamai vertino teismo pareigojimo esm ir nepagr stai perk l atsakomyb pareišk jui dėl bendravimo su vaiku tvarkos nesudarymo, kai teismas buvo pareigoj s šalis per 14 dien kreiptis vaiko teisi apsaugos institucij , o ne jau b ti sudarius bendravimo tvark per nustatyt laikotarp , tod l daryta išvada, kad VTAS nepagr stai konstatavo pareišk jo neveikim .

VTAS, išnagr j s pareišk jos prašym , pateiktame atsakyme iš esm s apsiribojo bendro pob džio informacija, bendrosiomis teis s akt normomis, reglamentuojan iomis t v teises ir pareigas, gyvendinant vaiko teis bendrauti su skyrium gyvenan iu vienu iš t v . VTAS nevertino

pareišk jos prašymo turinio ir motyv , nesiaiškino prašymo aplinkybi iš esm s, tod l atsakymas atitiko tik formal reikalavim - atsakyti pareišk jai jos prašym , nors buvo ignoruotos aplinkyb s, kuriomis buvo grindžiamas prašymas d l galimo vaiko traukimo t v tarpusavio santyki (turtini) sprendim , d l galimo vaiko ir t vo ryši silpnumo (galimo j nutr kimo), nepateikiant jokios VTAS pozicijos vaiko teisi užtikrinimo aspektu. VTAS ir v lesni susitikim ir bendravimo su t vu metu nesiaiškino reikšming aplinkybi , kaip ir kada vaiko t vas siek bendravimo su vaiku, kokiais veiksmais motina galimai trukd bendravimui ir kt. iki ieškinio pateikimo teismui. Pastarosios aplinkyb s svarbios vertinant t v elges , geb jim veikti vaiko interesais, apsaugoti nuo suaugusi j konflikt , pasi lant atitinkamus elgesio modelius, bendravimo b dus (ypatingai iki gin o patekimo teism).

Žvelgiant iš ilgalaik s vaiko teis s šeimos ryšius gyvendinimo perspektyvos VTAS tur jo fiksuoti t v asmeninius bruožus, savybes, siekti vaiko ryšio su t vu palaikymo, aptariant galimas bendravimo s lygas d l vaiko interes (sveikatos, psichologin s b kl s), aiškintis ir vertinti, ar vieno iš t v motyvai ir argumentai d l bendravimo su vaiku s lyg ir galimybi atitinka vaiko interesus, siekti t v bendradarbiavimo.

✓ *Pagal Bendruosius vaiko teisi apsaugos skyri nuostatus (toliau - Bendrieji nuostatai), patvirtintus Vyriausyb s 2002-12-17 nutarimu Nr. 1983, su v lesniais pakeitimais, VTAS turi teis statym ir kit teis s akt nustatyta tvarka paimti vaik iš šeimos ar kitos jo buvimo vietos, kai t vai pažeidžia vaiko teises ir teis tus interesus, ir laikinai apgyvendinti j šeimoje arba socialin s globos staigoje, iki išsprendžiami vaiko gr žinimo t vams arba vaiko globos (r pybos) nustatymo klausimai (8.3 punktas). Skyrius, statym ir kit teis s akt nustatyta tvarka užtikrindamas likusio be t v globos vaiko teisi apsaug , privalo nedelsdamas pasir pinti vaiku, jo teisi ir teis t interes apsauga (13.1 punktas).*

Socialin s rizikos šeim , auginan i vaikus, apskaitos savivaldyb s vaiko teisi apsaugos tarnyboje (skyriuje) tvarkos aprašo (toliau – Aprašas), patvirtinto Lietuvos Respublikos socialin s apsaugos ir darbo ministro 2006-07-28 sakymu Nr. A1-212, su v lesniais pakeitimais, 6 punktu VTAS pareigojami aplankyti šeimas, auginan ias vaikus, ir surašyti šeimos aplankymo akt , jeigu gavo rašytin ar žodin informacij apie šeimas, kurios nesir pina savo vaikais. Apraše reglamentuojama, kad VTAS vertina ir išanalizuoja gaut informacij apie šeim ir, jei reikia, išklauso šeimos nari bei kit asmen paaiškinimus (7 punktas), vertin s vis surinkt informacij apie šeim ir nustat s vaiko teisi ir interes pažeidimus šeimoje, teikia administracijos direktoriui sakymo d l šeimos rašymo socialin s rizikos šeim apskait projekt (8 punktas); direktoriui pri mus sakym d l šeimos rašymo socialin s rizikos šeim apskait , VTAS ne v liau kaip per 5 kalendorines dienas: rašo duomenis apie socialin s rizikos šeim ; pradeda arba atnaujina socialin s rizikos šeimos byl , kurioje kaupiama su šeima susijusi informacija; raštu informuoja šeim , savivaldyb s socialin s paramos skyri , seni nijos socialin darbuotoj apie šeimos rašym apskait ; nedelsdama raštu kreipiasi savivaldyb s administracijos padalin , atsaking už socialini paslaug planavim , paslaug organizavimo administravim ir bendr j socialini paslaug bei socialin s prieži ros kokyb s kontrol d l paslaug poreikio šeimai ir vaikui nustatymo ir organizavimo.

VTAS darbuotojai, pa m k dik iš motinos, nesilaikydami teis s aktuose nustatyt reikalavim , nesuraš šeimos aplankymo akto. Nustat s poreik paimti k dik iš motinos, VTAS neabejotinai konstatavo vaiko teisi ir teis t interes pažeidimus vaiko šeimoje, ta iau, v lgi nesilaikydamas teis s akt , ne raš šeimos socialin s rizikos šeim apskait . Tokiu b du nebuvo sudarytos s lygos šeimai teikti pagalb : socialines paslaugas, vykdyti j planavim bei vertinti veiksmingum , iškelti aiškius tikslus motinai bei pad ti j siekti, pad ti laikytis (si)pareigojim , išsiaiškinti motinos tikruosius ketinimus ir galimybes susigr žinti vaik ir kt.

✓ *Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostat 6.3 punkte numatytas vienas iš svarbiausi Vaiko teisi apsaugos skyriaus uždaviniai – užtikrinti pagal kompetencij statym ir teis s akt nustatyta tvarka vis savivaldyb s teritorijoje gyvenan i vaik teisi ir teis t interes apsaug . Socialinis b stas netur t b ti mažesnio ploto nei 10 m² vienam šeimos nariui (Paramos b stui sigyti ar išsinuomoti statymas).*

VTAS bei socialini paslaug centrui ilg laik buvo žinoma šeim gyvenamosios patalpos problemos, kai šeimos su nepilnameiais vaikais gyveno per mažo ploto (nesiekianio 10 m² vienam šeimos nariui) patalpose be tinkam gyvenimo s lyg nepilnameiams vaikams: zon pamok ruošai, vaik žaidimams ir poilsiui, tuo pažeidžiant vaik teises. T vai nemotyvuoti pakeisti gyvenam j patalp (užimt neteis tai), VTAS kelet met reikiam veiks m nesi m . Konstatuota, jog siekdami, kad vaikai tur t tinkamas gyvenimo s lygas, t vai, padedami socialinio darbuotojo, ir savo iniciatyva tur t užtikrinti didesn gyvenam j plot šeimai.

- **D l atstovavimo vaiko teis ms ir teis tiems interesams teismo procese**

Vaiko teisi apsaugos skyriaus dalyvavimas teismine tvarka sprendžiant gin us, susijusius su vaiko interesais, yra grindžiamas Vaiko teisi apsaugos skyriaus funkcija ginti vieš j interes – vaiko teises ir teis tus interesus bei tikslu, kad teismo sprendimas/nutartis atitikt vaiko teises ir teis tus interesus. Civilinio proceso kodekso 49 straipsnio 3 dalyje tvirtinta nuostata, kad valstyb s ir savivaldybi institucijos statym numatytais atvejais gali b ti teismo traukiamos proceso dalyviais arba stoti proces savo iniciatyva, kad duot išvad byloje, siekiant vykdyti jiems pavestas pareigas, jeigu tai yra susij su viešojo intereso gynimu. Pagal Civilinio kodekso 3.178 straipsn , nagrin jant gin us d l vaik , b tinas valstybin s vaiko teisi apsaugos institucijos dalyvavimas; valstybin vaiko teisi apsaugos institucija, ištyrusi šeimos aplinkos s lygas, pateikia teismui išvad d l gin o.

Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostat 7 punkte numatyta, jog skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius, dalyvauja teismo pos džiuose ir pateikia teismui išvad d l nagrin jamo gin o d l vaiko (gyvenamosios vietos nustatymo, išlaikymo priteisimo, bendravimo su vaiku tvarkos nustatymo), ištyr s šeimos aplinkos s lygas. Lyginant su ankstesne Vaiko teisi apsaugos kontrolieriaus staigos atlikta VTAS veiklos analize, konstatuotina, kad išlieka aktual s VTAS teismui teikiam išvad d l vaiko išsamumo bei motyvuotumo probleminiai klausimai. Nustatyta atvej , kai teismui nepagr stai nepateikiamos svarbias aplinkybes atskleidžian ios išvados, neišsamiai vertinama kiekvienos iš gin o šali galimyb s tenkinti vaiko poreikius, nepateikiami argumentuoti VTAS si lymai, koks gin o sprendimo b das geriausiai atitikt vaiko interesus.

✓ *Lietuvos Aukš iausiojo Teismo (toliau - LAT) senatas 2002-06-21 nutarime Nr. 35 “D l statym taikymo teism praktikoje, nustatant nepilname i vaik gyvenam j viet , t vams gyvenant skyrium” konstatavo, jog nagrin jantis byl teismas turi imtis vis b tin priemoni , kad b t visapusiškai išaiškintos visos bylos aplinkyb s. LAT senatas taip pat išaiškino, jog teismai turi pareikalauti, kad vaiko teisi apsaugos institucijos pateikiamoje išvadoje b t nurodyti visi teisiškai reikšmingi faktai, b tini sprendžiant gin ir nustatant vaiko gyvenam j viet su vienu iš skyrium gyvenan i t v . VTAS, pateikdamas išvad d l gin o, turi iširti abiej gin o šali šeimos aplinkos s lygas ir pateikti teismui išvad d l abiej gin o šali . Teismui pateikta išvada turi b ti suformuluota aiškiai bei motyvuotai (LAT teis j senato nutarimo Nr. 35, 24 p.). Šias nuostatas galima taikyti ir byloje d l bendravimo tvarkos nustatymo.*

Vaiko teisi apsaugos kontrolier s nuomone, objektyviam bylos aplinkybi išnagrin jimui, kad teismas gal t priimti sprendim , geriausiai atitinkant vaiko interesus, VTAS tur t teismui teikti turim visapusišk informacij apie vaiko gyvenimo s lygas.

Vertinta kaip vaiku teisi apsaugos skyriaus veiklos tr kumas tai, kad VTAS, teikdamas teismui išvad d l t vo bendravimo su vaiku tvarkos, nepateik teismui t vo VTAS teikt prašym bei dokument d l kylan i sunkum bendrauti su vaiku.

Tr kumu laikytinas taip pat tik vieno iš t v sudarom gyvenimo s lyg vaikui aprašymas ir ištyrimas. VTAS motyvas, kad vaiko gyvenimo, buities s lygos pas t v VTAS žinomos, nes seneli namuose (t vas gyveno pas savo t vus) gyvena r pinama mergait bei VTAS specialistai lankosi šioje šeimoje jau kelet met , nelaikytas pagr stu. VTAS išvadoje tur t b ti nurodyti visi teisiškai reikšmingi faktai, b tini sprendžiant gin , tai, kad VTAS buvo žinomos pareišk jo gyvenimo s lygos, negali b ti laikoma, kad ši informacija buvo žinoma teismui, priiman iam sprendim d l vaiko.

VTAS nepagr stai skub jo atsiimti ieškin d l vaiko t v valdžios ribojimo, gyvenamosios vietos ir glob jo nustatymo, motyvuodamas pasikeitusiomis aplinkyb mis. T vai tik sužinoj apie tai, jog teisme buvo iškelta civilin byla d l neterminuoto t v valdžios apribojimo ir nuolatin s globos nustatymo aktyviau susidom jo vaiku. VTAS ieškin atsi mus, situacija gr žo ankstesn : motina ir toliau nebendradarbiavo su specialistais (ne sileido VTAS bei socialini darbuotoj , t vas mokykl daugiau neatvyko, nesidom jo kitomis priemon mis). Taip pat, priimdamas min t sprendim , VTAS nepagr stai r m si tik motinos teiginiais, jog s nus neturi sveikatos problem , ta iau nesikreip d l vaiko sveikatos b kl s, problem , gydytoj rekomendacij vykdymo sveikatos prieži ros staigas prieš atsiimdamas iš teismo ieškin .

Nustatyta atvej , kai VTAS pateikta teismui informacija parengta aplaidžiai, ne sigilinus situacij , nesurinkus duomen apie abiej t v galimybes tinkamai pasir pinti vaiku d l t v sveikatos b kl s.

Išvadoje teismui VTAS pasisak , jog nusta ius ieškovo (t vo) si lom bendravim tvark darbo dienomis nuo 8.45 val. iki 18.15 val., b t pažeisti ne tik atsakov s (motinos), gyvenan ios su vaiku, interesai, nes po darbo jai nelikt laiko bendrauti su vaiku, kol šis nemiega, ta iau ir vaiko interesai, nes pirmiausia jis netekt galimyb s bendrauti su tuo iš t v , su kuriuo gyvena, bendrauti su savo bendraamžiais, lankyti ugdymo staig bei mokykl . Kadangi t vas pageidavo bendrauti su vaiku b tent vaiko mamos darbo metu, VTAS išvada neatitiko faktini šeimos situacijos aplinkybi .

VTAS teik išvad teismui ištyr s tik motinos buities s lygas. VTAS neištyr pareišk jo buities s lyg bei negavo (nesurinko) duomen apie pareišk jo galimybes r pintis mažame iu vaiku ir užtikrinti vaiko interesus, ta iau išvadoje teismui pasisak , jog t vo prašoma nustatyti bendravimo su nepilname iu vaiku tvarka tikslintina, atsisakant nepertraukiamo savaitgalio ar savait s trukm s bendravimo su nakvyn mis. Tuo VTAS išvada teismui nebuvo pagr sta bei objektyviai argumentuota.

✓ *Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos 2012-06-18 Rekomendacijoje d l vaiko teisi apsaugos skyri teismui teikiam išvad , kuriomis turi vadovautis vaiko teisi apsaugos skyriai, numatyti Vaiko teisi apsaugos skyriui priskirtini veiksmai, atliekami rengiant išvad , ir VTAS teikiamos išvados turinys: VTAS teismui teikiamoje išvadoje d l gin o turi b ti atliktas vaiko poreiki vertinimas, vertintos kiekvienos iš gin o šali galimyb s tuos poreikius tenkinti bei pateikiamas argumentuotas VTAS si lymas, koks gin o sprendimo b das geriausiai atitikt vaiko interesus.*

VTAS išvadoje teismui pažym ta, kad jei teismui paaišk s, kad t vai atitinka bent vien iš t v valdžios apribojimo pagrind , jiems tur t b ti nustatytas laikinas ar neterminuotas t v valdžios apribojimas. Pažym tina, kad VTAS pagal institucijos kompetencij b tent ir tur jo pareig

nustatyti ir teikti teismui motyvuot išvad , ar, institucijos vertinimu, yra pagrindas riboti t v valdži .

✓ *Civilinio kodekso 3.14 straipsnyje 2 dalyje tvirtinta, jog norin io tuoktis, ta iau neturin io 18 met asmens prašymu teismas supaprastinto proceso tvarka turi teis sumažinti tokio asmens santuokin amži , bet ne daugiau kaip dvejais metais. Šio straipsnio 4 dalyje tvirtinta, jog teismas, spr sdamas klausim d l santuokinio amžiaus sumažinimo, turi teismo pos dyje išklaustyti norin io tuoktis nepilname io t v , glob j ar r pintoj nuomon ir atsižvelgti nepilname io psichin bei psichologin b kl , turtin pad t ir svarbias priežastis, d l kuri b tina sumažinti santuokin amži . N štumas – svarbi priežastis sumažinti santuokin amži . Min to straipsnio 5 dalyje tvirtintas pareigojimas valstybinei vaiko teisi apsaugos institucijai pateikti išvad d l santuokinio amžiaus sumažinimo tikslingumo, ir ar tai atitinka nepilname io interesus.*

Civilinio proceso kodekso 582 straipsnyje numatyta, kad: kai sprendžiamas klausimas, susij s su vaiko teis mis, leidimo išdavimo klausim teismas turi spr sti atsižvelgdamas išimtinai vaiko interesus (4 dalis).

VTAS nepateik teismui, nagrin jusiam nepilnamet s santuokinio amžiaus sumažinimo klausim , informacijos, jog asmuo, už kurio ketino tek ti nepilnamet , buvo pripažintas kaltu ir nuteistas už nusikalstam veik prieš nepilnamet , bei šios informacijos atitinkamai nevertino teikiamoje išvadoje. Nepateikta informacija gal jo tur ti lemiamos reikšm s teismui vertinant, ar sprendimas d l santuokinio amžiaus sumažinimo, t. y. leidimo nepilnametei sudaryti santuok su nuteistu už seksualin nusikaltim prieš j pa i asmeniu, atitinka geriausius nepilnamet s interesus.

VTAS nepateik teismui motyvuotuos rašytin s išvados d l nepilnamet s santuokinio amžiaus sumažinimo tuo netinkamai vykdydamas pareig , tvirtint teis s aktais ir teismo nutartimi kaip išvad teikian iai institucijai iki prašymo nagrin jimo teismo pos dyje dienos teismui pateikti išvad pareišk jos nepilnamet s pateikto prašymo atžvilgiu (t.y. d l santuokinio amžiaus sumažinimo ir šio sprendimo atitikimo nepilnamet s interesams).

VTAS, vertindamas ir teikdamas išvad /nuomon d l nepilnamet s prašymo sumažinti santuokin amži santuokos sudarymo tikslu, neskyr d mesio ir nevertino aplinkyb s, jog asmuo, už kurio nepilnamet ketino ištekt ti, buvo nuteistas už seksualin nusikaltim , padaryt prieš j . Tai, kad min tas aplinkybes VTAS laik formaliomis, išsamiai ir visapusiškai j nevertino nepilnamet s prašymo sumažinti santuokin amži kontekste, tokie VTAS veiksmai (neveikimas) bei informacijos nepateikimas teismui vertinti kaip netinkamas ir neatsakingas pareig vykdymas.

Be to, santuokinio amžiaus sumažinimo klausimo sprendimo metu min tas asmuo buvo susituok s, santuokos nutraukimo procesas nebuvo prad tas. Nors VTAS buvo žinomas šis faktas, ta iau, atsižvelgiant tai, kad teismo nutartyje nebuvo joki duomen , jog teismui buvo žinomas min tas faktas, priimant sprendim d l nepilnamet s santuokinio amžiaus sumažinimo, daryta išvada, jog teismui VTAS min tos reikšmingos informacijos nepateik , neskirdamas reikiamo d mesio min tos aplinkyb s tiesioginei s sajai ir takai klausimo d l nepilnamet s santuokinio amžiaus sumažinimo sprendimui. Realiai, tiesiogiai ir betarpiškai su min tu asmeniu VTAS nesiaiškino, ar yra prad tas jo santuokos nutraukimo procesas, min to asmens ateities planai nepilnamet s atžvilgiu ir j gyvendinimo galimyb s, nors šie aspektai tur jo b ti vieni iš pagrindini vertinant nepilnamet s prašym , formuluojant ir teikiant nuomon /išvad d l santuokinio amžiaus sumažinimo tikslingumo ir jo atitikimo nepilnamet s interesams. Atsižvelgiant santuokos nutraukimo proceso trukm (taip pat ir santuokos nutraukimo abiej sutuoktini tarpusavio sutarimu atveju) bei prašym d l teismo leidimo išdavimo išnagrin jimo terminus, VTAS objektyviai ir kritiškai nevertino, jog neb t buv galimybi gyvendinti sprendim (iki bus nutraukta min to asmens santuoka) nepilnametei su min tu asmeniu susituokti, nors teismas sprend d l santuokinio amžiaus sumažinimo b tent santuokos sudarymo tikslu.

Atsižvelgiant VTAS akcentuojam nepilnamet s nuomon ir nor sudaryti santuok su min tu asmeniu ir auginti b sim k dik šeimoje bei nepilnamet s n štumo fakt , kuris galimai bes lygiškai nul m teigiam VTAS išvad d l santuokinio amžiaus sumažinimo tikslingumo, taip pat nekvestionuojant nepilnamet s nuomon s ir noro bei atitinkamai teis s aktuose (Jungtini Taut vaiko teisi konvencijoje, Civiliniame kodekse, kt.) tvirtintos, kiekvienam vaikui, sugeban iam suformuluoti savo paži ras, garantuojamos teis s jas laisvai reikšti visais su juo susijusiais klausimais, teis s b ti išklaustyti bet kokio j lie ian io teisminio ar administracinio nagrin jimo metu bei pareigojimo vaiko paži roms, atsižvelgiant jo amži ir brandum , skirti daug d mesio), atkreiptinas d mesys, jog vaiko atžvilgiu priimami sprendimai (pla i ja prasme) turi b ti vertinami remiantis holistiniu poži riu vaiko teises bei vadovaujantis geriausiai vaiko interesais (Jungtini Taut vaiko teisi konvencijos 3 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 4 straipsnio 1 punktas, Civilinio kodekso 3.3 straipsnio 1 dalis). Kritiškai vertintini (ypatingai turint omenyje aplinkyb , kad klausimo d l santuokinio amžiaus sumažinimo metu ir po šio klausimo išsprendimo asmuo buvo susituok s) VTAS ir vaik globos nam argumentai, kuriais buvo pagr stas pritarimas nepilnamet s santuokinio amžiaus sumažinimui (nepitarus nepilnamet s prašymui (norui sudaryti santuok), b t pažeisti nepilnamet s ir jos b simo k dikio interesai augti šeimoje, tur ti ir motin , ir t v ; ir kt.). Pamin tina, kad vaiko kilm iš motinos ir iš t vo yra patvirtinama ir nustatoma teis s akt nustatyta tvarka, nepriklausomai nuo to, ar vaiko t vas ir motina buvo (yra) sudar santuok , ar ne (Civilinio kodekso 3.137 – 3.148 straipsniai). Kiekvienam vaikui garantuojama teis žinoti savo t vus, gyventi kartu su t vais, b ti aukl jamam ir apr pinamam savo t v šeimoje, bendrauti su t vais, nesvarbu, ar t vai gyvena kartu, ar skyrium, bendrauti su giminai iais, jei tai nekenkia vaiko interesams (Civilinio kodekso 3.161 straipsnis). statym leid jas taip pat yra tvirtin s nuostatas d l nepilname i neveiksni ar ribotai veiksn t v ir j vaik interes apsaugos, numatant, kad tokiais atvejais, kai vaiko t vai yra neveiksn s ar ribotai veiksn s t vai turi teis su savo vaiku gyventi ir dalyvauti j aukl jant bei, kad vaikui yra skiriamas glob jas (r pintojas) Civilinio kodekso tre iosios knygos nustatyta tvarka (Civilinio kodekso 3.158 straipsnis). Daryta išvada, kad neatliktas VTAS išsamus ir visapusiškas vertinimas d l santuokinio amžiaus sumažinimo atitikimo nepilnamet s geriausiems interesams.

• D l teisin s atsakomyb s taikymo t vams, netinkamai gyvendinantiems t v valdži

Vaiko teisi apsaugos skyrius yra pagrindin institucija, privalanti reaguoti ir imtis teisini priemoni nusta ius, kad netinkamai gyvendinama t v valdžia. Vykdydamas pavestas prevencijos funkcijas praktiškai, VTAS gali konsultuoti šeimas, organizuoti bendrus t v susitikimus, si lyti kreiptis psichologo konsultacijoms, teikti informacij apie teises priemones.

Administracinį teis s pažeidim kodekse numatyta atsakomyb už t v valdžios nepanaudojim arba panaudojim priešingai vaiko interesams (ATPK 181 straipsnis) bei neteis t trukdym vaikui naudotis savo teis mis ar kitokia vaiko teises pažeidžianti veikla (ATPK 181³ straipsnis). Už administracinį teis s pažeidim , numatyt ATPK 181 straipsnyje, padarym t vus teismas gali pareigoti išklaudyti bendravimo su vaikais tobulinimo kursas. Asmenys, vengiantys vykdyti š pareigojim , traukiami administracin n atsakomyb n už ATPK 181⁴ straipsnyje nurodyt administracin teis s pažeidim (T v , glob j (r pintoj) vengimas vykdyti ATPK 37² straipsnyje numatyt teismo pareigojim išklaudyti bendravimo su vaikais tobulinimo kursas užtraukia baud). Administracin s atsakomyb s institutas atlieka ne tik nubaudimo, bet ir aukl jam j prevencin funkcij , kad t vai pakeist savo elges ir gyvenimo b d , laikyt si statym , gerbt bendro gyvenimo taisykles, nepadaryt nauj teis s pažeidim , taip pat, kad vaikas b t apsaugotas nuo b simos žalos, nelaukiant, kol ši jam bus padaryta.

ATPK 259¹ straipsnyje numatyta, kad administracinio teis s pažeidimo protokolus d l 181, 181³, 181⁴ straipsni pažeidim gali surašyti ir savivaldyb s vaiko teisi apsaugos skyri pareig nai ar j tam galioti valstyb s tarnautojai.

Pagal CK 3.180 straipsnio 1 dalį teismas gali apriboti tėvų valdžią, kai tėvai vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi, daro žalingą žalą vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpinama vaikais. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 38 straipsnio 6 dalyje tvirtinta tėvų pareiga auklėti ir išlaikyti savo vaikus. Šios pareigos vykdymas ne manomas be nuolatinio bendravimo su vaiku, rūpinimosi jo materialine ir dvasine gerove. Jeigu tėvai nesirūpinama vaikais, su jais nebendrauja, jų materialiai neišlaiko, jie nevykdo savo konstitucinės pareigos, o tai yra pagrindas taikyti sankcijas – tėvų valdžios apribojimą. Šios kategorijos bylose kasacinis teismas yra suformavęs praktiką, jog tėvų valdžia gali būti apribota nustačius bent vieną iš nurodytų aplinkybių. Tėvų valdžiai apriboti pakanka vien to fakto, kad tėvai nevykdo savo pareigos rūpintis vaikais. Tėvų valdžios apribojimo institutas atlieka ne tik nubaudo, bet ir auklėjimą, prevencines funkcijas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1225/2002; 2008 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-236/2008).

Vaiko teisių apsaugos skyriams tenkančios funkcijos ir uždaviniai vykdomas neabejotinai būna apsunkintas ir priešingai tėvo ir motinos pozicijoms dėl vaiko, jo interesų, auklėjimo, sveikatos užtikrinimo ir kt., tačiau nepaisant to, Europos žmogaus teisių teismas yra pasisakęs, kad nacionalinės valdžios institucijos turi imtis priemonių, skatinančių ginčą šalims bendradarbiavimą, užtikrinant vaiko teises, ir suteikiančių pagalbą, galinčią tėvams (motinoms), gyvenant skyrium, efektyviai gyvendinti bendravimo teises ir nesudaryti sąlygų ilgalaikiam vieno iš tėvų ryšio su vaiku praradimui (Zawadka v. Poland, EŽTT sprendimas byloje Nr. 23-06-2005).

Atliktų tyrimų metu nustatytas vaiko teisių apsaugos skyrių vengimas tėvams taikyti teisinį atsakomybę už vaiko teisių ir interesų pažeidimus, kreiptis teismu ginant vaiko teises ir interesus (dėl atskyrimo nuo tėvų, tėvų valdžios apribojimo, psichiatrinės ekspertizės skyrimo). Lyginant su praėjusiu laikotarpiu, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus staigoje atliekami tyrimai gana dažnai atskleidžia, kad tėvams (teisė tiems vaiko atstovams) netaikyta teisinis atsakomybė už veiksmus (neveikimą), kurie neatitinka vaiko interesų, nors teisinis atsakomybės taikymas vertintinas kaip priemonė, sudaranti galimybes nutraukti vaiko teises ir interesus pažeidžiančią veiklą, skatinanti atsakingesnį veikimą bei užkertanti kelią naujiems pažeidimams.

✓ *Kai tėvai (tėvas ar motina) vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro žalingą žalą vaikams savo amoraliu elgesiu arba nesirūpinama vaikais, teismas gali priimti sprendimą dėl laikino ar neterminuoto tėvų (tėvo ar motinos) valdžios apribojimo (CK 3.180 straipsnis). Ieškinį dėl laikino ar neterminuoto tėvų valdžios apribojimo gali pareikšti vienas iš tėvų, vaiko artimieji giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, prokuroras ar vaiko globėjas (rūpintojas) (CK 3.182 straipsnio 2 dalis). CK 3.184 straipsniu tvirtintas privalomas valstybinės vaikų teisių apsaugos institucijos dalyvavimas teismui nagrinėjant bylą dėl tėvų valdžios apribojimo. Valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, ištyrusi šeimos gyvenimo sąlygas, pateikia teismui išvadą dėl ginčo, kuri teismas vertina kartu su kitais byloje esančiais rodymais.*

VTAS dėl padėties šeimoje, nepaisant tariamų vaiko teisių pažeidimų, priimdamas sprendimą tik rinkti informaciją apie šeimą iš kitų institucijų, periodiškai konstatuodamas, kad šeimos namus pateikti nėra galimybės, tėvai atsisako bendrauti, nors VTAS gaudavo informaciją apie pažeidimą jama nepilnamei vaikui teises ir interesus: mokyklos nelankymą, tėvų atsisakymą bendrauti su mokykla, vaikų izoliavimą nuo išorinio pasaulio, policijos staigos informaciją, jog šeima rašyta policijos vedamą socialinę riziką šeimai apskaitai, šeima nuolat stebima, policijos informaciją, jog, be kitų administracinių nuobaudų, motina bausta už vaiko mokyklos nelankymą, tėvas baustas už necenzūrinį žodžių naudojimą vaikų akivaizdoje, vaikų neišleidimą lauk. Turėdamas šią informaciją, VTAS dėl padėties šeimoje surengtą tarpinstitucinį atvejo peržiūrą, kuri kviešti tėvai neatvyko. Peržiūros metu vaiko interesų pažeidimų nenustatyta, tačiau atkreiptas

d mesys, jog šeimos vertinimas apsunkintas, nes nėra galimybių pateikti šeimos namus. VTAS nurodė, jog toliau rinko informaciją apie šeimą iš vairi institucijų, nustatė, kad padėtis šeimoje mažai keičiasi, šeimoje galimai pažeidimais vaikų interesai ugdymo ir lavinimo srityse. Socialinių paslaugų centro Šeimos vertinimo akte, be kitų susirpinimų vaiko priežiūra keliančių aplinkybių (t. y. vaikų laukiamus leidžia labai retai, teigdami, kad nesuspėjus, kad iš jų nesitųiot kiti vaikai, daugelis šeimos namų langai aklinai uždaryti, visi kambariai durys su rakinamomis spygliomis (socialiniam darbuotojui pavyko kartą labai trumpam patekti viduje), nepavyksta gauti duomenų apie vaiko parengimą mokyklai, nors jam jau suėjo 7 metai, ir mokykloje nekarto nepasirodė, mokytoja tų visų kreipėsi, kad leisti vaiką mokyklai yra privaloma ir kt.) fiksuota, kad tėvo elgesys šeimos narių atžvilgiu yra neadekvatus (nuolatinis žmogaus veiksmų kontroliavimas), tarta, kad tėvas turi psichinį negalią, vaikai, augantys su tėvais, yra traumuojami, beveik visiškai neturi kontakto su išorine aplinka, labai retai išleidžiami pažaisti kieme, niekur iš namų neišeina, tik su mama pas gydytoją ar parduotuvę, nėra duomenų, ar turinti sunki negalią kartu gyvenanti motina gauna reikiamą priežiūrą, motina yra beveik praradusi savo kaip savarankiškai mėsianios asmenybės bruožus, kadangi beveik lygiškai vykdo visus savo vyro nurodymus, vasarai šeimai buvo atjungta elektra (šeima sėdėdama moningai nemoka už elektros), kaimynų teigimu, naktimis kartais girdimas triukšmas, spiegame, ir kt. VTAS šeimos apilankymo akte fiksuota, kad šeima lankoma, be kitų ko, su tikslu išsiaiškinti vaiko mokyklos nelankymo priežastis, tačiau jos nenustatytos, nes šeima neleidžia namų. Kitą kartą VTAS šeimoje lankėsi tik po keturių mėnesių, be kitų ko, vėl išsiaiškinti vaiko mokyklos nelankymo priežastis, tačiau jos vėlgi nenustatytos, nes šeima neleidė namų, nebendravo su socialiniais darbuotojais, kaimynų teigimu, vaikai retai matyti lauke. Dar po trijų mėnesių socialinių paslaugų centras fiksavo, kad namų darbus atlikdavo tik patalpoje pradžioje, vėliau namų darbų užduočių nevykdė (kaip spręstina iš surinktų duomenų, vaikas mokyklai pradėjo lankyti tik būdamas aštuonerių metų, nes tėvai nusprendė, kad jis mokysis toje patalpoje klasėje su metais jaunesniu broliu); keletą kartų vaikas klasėje pasituštino kėlnes, taip atsitikus, pradėjo verkėti; apie tai, kas vyksta namuose, nepasakodavo, dažnai praleidinėdavo pamokas, mokyklai neatvykdavo po mėnesį ir daugiau, vaikas visą buvimo pamokose laiką bendraudavo su tėvu mobiliuoju telefonu, nereaguodavo mokytojos pastabas telefonu nekaltai, pirmą pamoką vaikas nuolat vėluodavo. VTAS po pusantro mėnesio suorganizavo šeimos atvejo svarstymų savivaldybės šeimos ir vaiko reikalų komisijoje, kurioje, be kitų staig ir institucijų atstovų, dalyvavo ir prokuratoriaus atstovas, t. y. tik daugiau nei po metų po atvejo peržiūros dėl padėties šeimoje dėl tariamų vaikų teisių pažeidimų pagal gaunamus pranešimus. Šeimos ir vaiko reikalų komisijos posėdyje buvo patvirtinta VTAS žinoma informacija iš pedagogo, jog vaikai beveik nelanko mokyklos, iš socialinių paslaugų centro - kad socialinių paslaugų teikti nėra galimybių, nes šeima atsisako bendrauti. Posėdžio metu nutarta, jog išnaudotos visos manomos pagal VTAS kompetencijų galimybių užtikrinti šeimos nepilnamečių vaikų interesus (nenurodoma, kokių priemonių VTAS per metus mėsi, kokios galimybių išnaudotos), bei kad mokyklos pedagogai raštu kreipėsi tų visų, aiškinantis mokyklos nelankymo priežastis ir pasekmes.

Ilgą laiką disponuojant informacija apie tai, kad šeima gyvena itin uždarytame gyvenimo būdu, neleidžia namų ir nebendruoja su VTAS, socialiniais darbuotojais, mokyklos pedagogais, mokykloje vaikas sistemškai praleidinėdavo pamokas, ir ilgiau nei metus tęsiantis žinomiesiems vaikų teisių pažeidimams, priimant sprendimą pakartotinai taikyti jau daugelį kartų nesėkmingai bandytas priemones (pedagogams susisiekti ir aiškintis su tėvais), laiku buvo nepriimti reikiami sprendimai pagal VTAS kompetencijas. Situacijai šeimoje nesikeičiant, vaikų padėtis blogėjant, dar po pusantro metų teismo psichiatrijos-psichologijos ekspertizės aktuose pateiktos išvados, jog dėl netinkamos priežiūros sutrikusi vaikų psichinė, fizinė, socialinė raida, tėvai pažeidinėdavo vaikų interesus, tėvai nėra pajėgūs tinkamai auginti ir ugdyti savo vaiką. Tėvo nestabili psichikos būseną patvirtino vaikams atliktos teismo psichiatrijos-psichologijos ekspertizės aktuose pateikta informacija, kad tėvui dėl lėtinio psichikos sutrikimo buvo taikytos priverčiamosios medicininio poveikio priemonės). Vien iš vaikų stacionarizavus ligoninėje dėl apsinuodijimo medikamentais, VTAS patalpo visus

vaikus iš t v ir kreip si teism d l t v valdžios j atžvilgiu apribojimo. Tai kelia rizik , kad tik realiai vaikui atsitikus nelaimei, VTAS intervencija laikyta galima ir pagr sta.

Teismas taik laikin sias apsaugos priemones: pareigojo t vus perduoti vaikus laikinajam glob jui - vaik globos namams. Iš Valstyb s vaiko teisi apsaugos ir vaikinimo tarnybos prie Socialin s apsaugos ir darbo ministerijos gauta informacija rod , jog prieš tai VTAS atstovai per pusantr met laikotarp n karto nebuvo leisti šeimos namus patikrinti vaik gyvenimo s lyg . VTAS musis iniciatyvos, pritaikius intervencij , kreipusis teism d l laikin j apsaugos priemoni ir pa mus vaikus iš šeimos, pad tis šeimoje prad jo keistis - VTAS specialistams pavyko patekti t v namus, patikrinti buities ir gyvenimo s lygas, t vai prad jo bendradarbiauti. VTAS organizavo vaikams galimybes lankyti vaik ir paaugli dienos centr , nurodydamas, kad “vaikai paimti iš labai sud tingos socialin s rizikos šeimos, turi elgesio ir emocinius sutrikimus d l galimai t v naudojamo psichologinio smurto” bei prašydamas pad ti išgyventi panaudoto smurto pasekmes, koreguoti vaik elges .

Pažym tina, jog VTAS kreipusis prokurat r d l ikiteisminio tyrimo prad jimo d l galimos t v nusikalstamos veikos vaik atžvilgiu, o taip pat prasid jus ir vykstant tyrimui teis saugos institucijoje, VTAS ir toliau išlieka pagrindine vaiko teisi ir interes apsaug savivaldyb s teritorijoje užtikrinan ia ir gyvendinan ia valstybine institucija, turin ia atsakomyb už šios funkcijos vykdym , tod l pirmiausia tur jo nedelsdamas reaguoti pasireiškusias vaik problemas (sistemin mokyklos nelankym , vaik neigiamus rezultatus mokykloje, vaik izoliavim nuo išorinio pasaulio, t v elgesio poveik vaik psichologinei emocinei sveikatai, vaik psichologinius kent jimus) ir imtis savalaiki priemoni pagal teis s aktais vaiko teisi apsaugos skyriui suteikt kompetencij , tai yra, tinkamu laiku spr sti klausimus d l t v administracin s, civilin s atsakomyb s taikymo už vaik teisi ir interes pažeidim , vaik pad ties išsiaiškinimo (ugdymo staigoje, kreipiantis teism), atitinkamai reikalingos pagalbos vaikams teikimo (d l mokyklos lankymo užtikrinimo, psichologin s, t v valdžios apribojimo ar vaik atskyrimo nuo t v daromos t stin s nuolatin s žalingos takos).

VTAS kaip valstybin institucija, savivaldyb s teritorijoje užtikrinanti vaiko teisi apsaug , ginanti ir atstovaujanti vaiko teis ms ir jo teis tiems interesams, turi pareig spr sti, ar tinkamai gyvendinama t v valdžia vaikams, ir, vykdydamas teis s akt jam priskirtas funkcijas bei naudodamasis suteiktomis teis mis, esant pagrindui, taikyti administracin atsakomyb ir(ar) inicijuoti (kreiptis teism) civilini priemoni taikym , o ne d l min tos atsakomyb s/priemoni taikymo kreiptis kitas institucijas (policij , prokurat r , ugdymo staig).

✓ *Pagal Civilinio kodekso 3.182 straipsnio nuostatas, prašym d l vaiko atskyrimo nuo t v (t vo ar motinos), ieškin d l laikino ar neterminuoto t v valdžios apribojimo gali paduoti/pareikšti valstyb s vaiko teisi apsaugos institucija.*

Skyrius, vykdydamas jam pavestus uždavinius, kreipiasi teis s akt nustatyta tvarka teism d l vaiko atskyrimo nuo t v (t vo ar motinos) ar d l laikino ar neterminuoto t v valdžios apribojimo (Bendr j vaiko teisi apsaugos skyri nuostat 7.11.4 punktas, 7.11.14 punktas).

Socialini paslaug centro specialistai lank si šeimoje, ta iau darbas su šeima buvo nepakankamas, motinos elgesio poky i per vis teikt paslaug laikotarp (išskyrus trumpalaikius poky ius, kai vaikui buvo nustatyta globa), nebuvo. VTAS buvo žinoma apie nepilname iui vaikui nesudarytas saugias ir sveikas gyvenimo s lygas, siekiant tinkamai užtikrinti vaiko teises ir teis tus interesus, motina nebendradarbiavo su ugdymo staigos, socialini paslaug centro darbuotojais, VTAS bei policijos pareig nais, ta iau motinos teisin s atsakomyb s klausimas nebuvo sprendžiamas.

Šeimos socialini paslaug poreikis šeimai tur jo b ti nustatomas kompleksiskai vertinant šeimoje egzistuojan ias problemas, šeimos nari geb jimus, galimybes ir motyvacij spr sti

problemas bei jų galimybes tuos gebėjimus ugdyti ar kompensuoti šeimos interesus ir poreikius atitinkančiomis bendrosiomis socialinėmis paslaugomis ar socialine priežiūra.

Socialiniai paslaugų centrai, spręsdamas šeimos problemas, susidurdamas su sunkumais siekiant tinkamai teikti šeimai socialines paslaugas, stebėdamas motinos pastangas užtikrinti tinkamą saugumą teisiškai ir teisėtai interesų apsaugai, moteriai nebendradarbiaujant su socialiniais darbuotojais, ne kartą kreipėsi į VTAS, tačiau VTAS nesėkmingai priemoni, kad situacija šeimoje keistųsi.

Tuo vaiko nepriežiūra, nebendradarbiavimas su specialistais, socialiniai darbuotojai ir vaiko teisių apsaugos skyriaus specialistai ne sileidimas namų gyvenimo ir buities sąlygoms patikrinti bei teikti reikiamas socialines paslaugas, ilgametė alkoholio vartojimo problema, t.y. tėvų pareigų netinkamas gyvendinimas, tėvų valdžios nepanaudojimas/netinkamas panaudojimas VTAS nebuvo vertinamas (išskyrus motinai palikus vaiką ir išvykus užsienį). Nors motinai išaiškintas galimas administracinis atsakomybės taikymas dėl netinkamo tėvų pareigų vykdymo, moteris sūpareigodavo skirti didesnę dėmesį vaikui, jo priežiūrai, su sveikatos priežiūros specialistais spręsti saugumą sveikatos problemas, bendradarbiauti su specialistais, tačiau savo sūpareigojimą nevykdė, o VTAS, ir toliau gaudamas pranešimus apie vaiko nepriežiūrą, mokyklos nelankymą ir kt., nevertino ir nespėdė motinos teisinio atsakomybės klausimo. Pažymėtina, kad buvo apsiribojama tik pokalbiu su motina, o kitos prevencinės priemonės – motinos motyvavimo nevartoti alkoholio, lankytis pas psichologą (išskyrus vieną kartą), pozityviosios tėvų ugdymo kursai ar panašios nebuvo ieškoma ir siūloma. Vaiko nepriežiūra, pagilinus vaiko sveikatos problemas, takoją vaiko teisių mokslinį gyvendinimo problemas. Daryta išvada, kad dėl sveikatos problemų ir asmens higienos grėžni nebuvimo, nepilnametis patyrė kitą vaikų patyčias, kas sudarė prielaidas vaiko nenorui lankytis mokyklą, nuolat praleidinėti pamokas, nedalyvauti užklasinėje veikloje ir kt.

Motina netinkamai rūpinosi nepilnamečiu vaiko sveikata bei kategoriškai atsisakė vykdyti Valstybinio teismo psichiatrijos tarnybos prie SAM Vaikų ir paauglių teismo psichiatrijos skyriaus specialistų rekomendacijas (išvados nebuvo paneigtos ar nuginčytos) dėl bėtinės psichologinės pagalbos vaikams teikimo, nebendradarbiavo su VTAS specialistais bei ignoravo jų bei kitų specialistų rekomendacijas. Ekspertizės metu vaikams konstatuotos diagnozės ir vardinta būtinybė teikti pagalbą, tačiau motinai ignoruojant ekspertizės išvadas, VTAS nesėkmingai realiai veiksmams, nors ekspertizės aktuose aiškiai ir suprantamai nurodytos pasekmės, kurias gali sukelti medicininė pagalba nepilnamečiams nesuteikimas laiku. Nustatyta, kad motinai praktiškai nebendradarbiaujant su VTAS bei ignoruojant jų bei kitų specialistų rekomendacijas, VTAS tik formaliai išaiškino motinai tėvų teisių ir pareigų turinį, kas nebuvo pakankamomis priemonėmis, gyvendinant VTAS funkcijas. VTAS turėjo pareigą vertinti, jog motina ne tik, kad nesėkmingai jokių priemonių tam, kad būtų atstatyti vaiko ir tėvo emociniai ryšiai, tačiau dar neigiamai vaikams, pažeisdama vaiko teisių bendrauti su tėvu, teisėtai šeimos ryšius bei kitus su vaiku individualybę susijusius ryšius ir jų išsaugojimą.

Tai, kad VTAS tik formaliai vykdė jam pavestus uždavinius, patvirtino ir VTAS pozicija, jog VTAS turi tik informuoti teismą apie susiklosčiusios tėvų konfliktinės situacijos valdymą, bet ne suvaldyti konfliktinę situaciją tarp tėvų, kai tuo tarpu teismas konstatavo, jog tarp tėvų yra susiklostę konfliktiški santykiai ir tai reikalauja didesnio ne tik teismo, bet ir kitų institucijų dėmesio ir pagalbos, padedant jiems tinkamai gyvendinti teises ir pareigas nepilnamečiu vaiko atžvilgiu. Teismas pavedė VTAS bendradarbiauti su tėvais bei nutartimi pareigojo VTAS informuoti teismą apie susiklosčiusios konfliktinės situacijos valdymą, taip pat pranešti apie laikiną nepilnamečiu vaiko pamimą iš šeimos klausimo svarstymų bei apie mediacijos taikymą, sprendžiant šalių nepilnamečių vaiko teisių ir teisėtai interesų užtikrinimo klausimą.

✓ Pagal Jungtini Tautų vaiko teisi apsaugos konvencijos 18 ir 27 straipsnius, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.155, 3.159 straipsnius, Vaiko teisi apsaugos pagrind statymo 4 straipsnio 7 punkt , t vams arba kitiems teis tiems glob jams tenka pagrindin atsakomyb už vaiko aukl jim ir vystym si. Pagrindinis t v r pestis turi b ti vaiko interesai. Valstyb teikia t vams ir teis tiems glob jams param , reikaling tinkamam vaik aukl jimui, ir pripaž sta kiekvieno vaiko teis tur ti tokias gyvenimo s lygas, koki reikia jo fiziniam, protiniam, dvasiniam, doroviniam ir socialiniam vystymuisi. Vaikas, kuris yra netek s savo šeimos aplinkos arba kuris d l savo interes negali toje aplinkoje b ti, turi teis ypating valstyb s teikiam apsaug ir param ; valstyb pasir pina tokio vaiko prieži ros pakeitimu (Konvencijos 20 straipsnis).

Nors d l socialini g dži stokos šeima buvo traukta socialin s rizikos šeim , auginan i vaikus, apskait , šeimai paskirtos socialin s prieži ros (socialini g dži ugdymo ir palaikymo asmens namuose) paslaugos, vaikams tr kdavo prieži ros. Vaik motina tik iš dalies siek socialini g dži ugdymo ir palaikymo plano tiksl ir vykd prisiimtus sipareigojimus, per metus joki teigiam poky i šeimoje ne vyko, motina su socialiniais darbuotojais pakankamai nebendradarbiavo, jai tr ko atsakomyb s, motyvacijos ir g dži spr sti šeimos problemas, vaikams nebuvo skiriamas pakankamas d mesys, motina nepripažino turinti problem d l piktnaudžiavimo alkoholiu. Nors šeima buvo traukta socialin s rizikos šeim , auginan i vaikus, apskait , VTAS ir socialiniai darbuotojai nepasteb jo, kad šeima, iškeldinta iš b sto d l mokes i nemok jimo, m nes gyveno palapin se antisanitarin mis s lygomis. Min tas faktas paaišk jo tik d l to, kad nepilnametis iškviet policijos pareig nus d l galimo kartu gyvenan io neblaivaus suaugusiojo smurto prieš nepilnamet . Vaikus pa mus iš šeim d l pavojaus vaik saugumui, emocin s ir socialin s gr sm s, motin gyvenimo b do, vaik neprieži ros, nusišalinimo nuo vaik aukl jimo, motinos neaplink vaik , nesusiek su VTAS, nesidom jo vaik pad timi globos namuose, ligonin je bei psichiatrijos centre. VTAS neinicijavo ir nesprend motin atsakomyb s už vaik teisi pažeidim , netinkam t v valdžios gyvendinim (t v valdžios apribojimo ar vaiko atskyrimo nuo t v) klausimo.

Motinos skund -prašym VTAS imtis priemoni ginant mažame i vaik interesus (vaik t vo prašymu atjungta elektros energija pareišk jos ir vaik gyvenamajame b ste, t vas dar nam netinkam gyventi, niokodamas j , išveždamas baldus, kt.), pareišk ja absoliu iai negal jo naudotis gyvenamuoju b stu bei ilg laikotarp parsivežti vaik iš seneli nam . VTAS pateik atsakym pareišk jai, nekviesdamas t vo pokalbiui, nesiaiškino d l aplinkybi tikrumo, apsiribojo konsultacinio poveikio priemon mis. T v bendro susitikimo VTAS metu buvo sprendžiamos kitokio pob džio aplinkyb s (d l galimo psichologinio t vo smurto vaik atžvilgiu, bendravimo tvarkos) nei nurodomos min tame motinos skunde. VTAS nevertino aplinkybi d l galimo trukdymo vaikams naudotis b stu, tur damas žini apie itin konfliktiškus šali tarpusavio santykius, nekviet t v pokalbiui tikslu vertinti situacij , užtikrinti vaik interes apsaug . Skyriui ne vertinus objektyviai susidariusios situacijos, galimo vaik teisi pažeidimo (t vams ar vienam iš t v galimai piktnaudžiaujant t v valdžia), vaikai d l t v konflikto gali ilg laik patirti neigiamas pasekmes, tuo tarpu priežas i ir t v argument aiškus vertinimas leist imtis konkre i priemoni , pvz., taikyti administracin atsakomyb už netinkam t v valdžios naudojim , paskatinti vien iš t v kreiptis teism d l laikin j apsaugos priemoni taikymo d l trukdymo naudotis b stu.

T vams nebuvo taikyta teisin atsakomyb vaikams esant nepriži rimiems d l t v girtavimo, paliekamiems vieniems nakt , t vams elgesio nekei iant, negebant adekva iai spr sti savo problem , poky iams esant trumpalaikiams,.

VTAS atsakyme pareišk jui nurod , kad dukra yra pas motin ir iki motinos išvykimo užsien dienos bus sugr žinta t vui, tuo nepaisant teismo patvirtintos motinos bendravimo su dukra tvarkos, pagal kuri dukra t vui tur jo b ti gr žinta anks iau. D l netinkamo motinos valdžios

panaudojimo min tu aspektu, kaip ir d l to, kad motina leido dukrai praleisti pamokas mokykloje, VTAS nepasisak , neatkreip motinos d mesio d l jos pareig vaikui nevykdymo, nepaaiškino apie galim teisin atsakomyb , atitinkamai apie min tus aspektus pareišk jo neinformavo. VTAS turi pareig informuoti besikreipian ius t vus apie tai, kokie veiksmi ar neveikimas vertintini kaip neatitinkantys vaiko interes , kaip VTAS kaip valstybin vaiko teisi gyvendinim užtikrinanti institucija vertina konkre ius asmen veiksmus, kokia taikytina teisin atsakomyb asmenims už veikim priešingai vaiko interesams.

Nepilname io pareiškimas VTAS rod problemiška vaiko santyk su t vu, su kuriuo nustatyta vaiko gyvenamoji vieta – vaikas VTAS nurod , jog nor t gyventi su mama, nes t vas su savo dabartine žmona neleidžia vaikui ilgiau b ti su mama, d l paprasto pav lavimo ant jos r kia, vaikas visuomet turi b ti su savo broliu, nurodo, jog t tis su dabartine žmona j šantažuoja, grasina, kad visai neleis bendrauti su mama, sako, kad vaikas mamai yra nereikalingas, apie mam kalba negražiais žodžiais. Daryta išvada, kad tap žinomais VTAS nepilname io vaiko santyki su šeimos nariais probleminiai aspektai, tik neigiami t vo bei tik teigiami mamos sukuriamos gyvenimo aplinkos apib dinimai tur t atkreipti VTAS d mes , ir VTAS tur t vertinti, ar vaiko santyki su t vais ir j šeim nariais vertinimas nerodo vaiko neigiam patyrim d l šeimos situacijos, išgyvenamus t v tarpusavio konfliktus, galim nuteikin jim . VTAS tur t išsiaiškinti vaiko situacij , atlikti vaiko problem pob džio, lygio bei priežas i nustatym ir priimti reikiamus sprendimus d l reikalingos pagalbos vaikui ir jo šeimos nariams teikimo, konflikt sprendimo, problem ir j priežas i šalinimo. VTAS nesi m priemoni , kurios paskatint t vus bendradarbiauti, neatkreip t v d mesio j atsakomyb d l neigiam vaiko išgyvenim , neinformavo apie tik tinai reikaling psichologin pagalb .


✓ *Prokurat ros statymo 19 straipsnyje 1 dalyje nustatyta, kad prokurorai gina vieš j interes , kai nustato teis s akto pažeidim , kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomen s, valstyb s teis s ir teis ti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstyb s ar savivaldybi institucijos, kuri veiklos srityse buvo padarytas teis s akt pažeidimas, nesi m priemoni jam pašalinti, arba kai tokios kompetentingos institucijos n ra.*

VTAS kaip institucija, kurios pareiga savivaldyb s teritorijoje užtikrinti vaiko teisi apsaug , ginti ir atstovauti vaiko teises ir jo teis tus interesus, prival jo spr sti, ar tinkamai motina gyvendina t v valdži ir, vykdydamas teis s akt skyriui priskirtas funkcijas bei naudodamasis suteiktomis teis mis, esant pagrindui, taikyti administracin atsakomyb ar inicijuoti (kreiptis teism) civilini priemoni taikym , o ne d l civilini priemoni taikymo kreiptis prokurat r .

VTAS žinomam vaiko t vui vaikams išlaikymo neteikiant, t vystei esant nenustatytai, motinai prad jus leisti vaikus daržel , bet vaikus iš darželio atsi mus auginti namuose d l neišgal jimo sumok ti už darželio paslaugas, VTAS šeimos aplankymo akte pažym jus, kad vaikai sveiki, nors iš poliklinikos gaut duomen buvo matyti vaiko sveikatos problemos, kurioms šalinti reikalingos išlaidos, VTAS nespren klausimo d l vaiko t vyst s nustatymo, nspren t v teisin s atsakomyb s klausimo, ta iau teik teismui išvad , jog butin s s lygos vaikams pakankamos, j interes nepažeidžia, atitinka mažame i teises ir teis tus interesus. Šeimos problemas beveik išimtinai siek spr sti socialini paslaug centras, ta iau nebuvo VTAS vertinimo, ar teikiamos socialin s paslaugos veiksmingos ir pakankamos, ar reikalinga kita tikslin pagalba ir priemon s vaik pad iai pagerinti. Socialini paslaug centras raštu kreip si policijos staig , informuodamas apie problemas šeimoje, ir prašydamas spr sti poveikio priemoni taikym t vui d l d mesio neskyrimo vaiko aukl jimui, išlaikymui, prieži rai ir ugdymui, vengimo atlikti t vo pareigas. Policijos staigai atlikus tyrim nustatyta, jog t vas nepanaudojo t v valdžios, nesir pindamas savo mažame iu vaiku bei neteikdamas jam išlaikymo, tuo pažeisdamas ATPK 181 straipsn , t vui

surašytas administracinis teisės pažeidimo protokolas. Pažymintina, kad policijos staigos veiksmai nepanaikina VTAS pareigos ir atsakomybės užtikrinti vaiko teisių apsaugą pagal šiai institucijai teisės aktais suteiktą kompetenciją. Nagrinėtu atveju, daugelį kartų buvo nustatytas poreikis (būtinai) ir tai skatinti formuoti ir stiprinti tvystę gėdžius šeimoje augančių mažamečių vaikų atžvilgiu, tačiau tai atsiskleidė bendradarbiauti ir gerinti auginančių nepilnamečių vaikų gyvenimo sąlygas. VTAS veikimas nepilnamečių atžvilgiu šeimoje turėtų būti tiesioginis ir iniciatyvus.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierius



Edita Žiobienė